

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

15 ŞUBAT 1964

Sayı: 237

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BIBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

VERGİ REFORM TASARILARI

kıbrıs
özlenen bir usul
a. p. iddiası
siyasi parti
sanayi
amerika
de gaulle
doğu avrupa

KÜLTÜR VE SANAT

TÜSTAV

Ne Diyorlar

sosyalist ekonomilerde - millî gelir - imar işleri

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

VERGİ REFORMU VE 1964 BÜÇESİ :

1964 yılı bütçesinin Millet Meclisi ve Senatoda görüşülme-ye başlanması üzerine 3. İnönü Hükümetinin açıklamış olduğu son vergi reformu hakkındaki tartışmalar geçen onbeş günün en önemli olayı olarak basında yer almıştır. 17 Ocaktan beri devam eden bu konudaki yorumlar Bütçenin görüşülmesi dolayısıyla bir kat daha artmıştır.

3 Şubat tarihli MİLLİYET'te Plânlama Teşkilâtı eski Uzmanı Arslan Başer Kafaoğlu, 1964 Bütçesi hakkındaki seri yazılarının ilkinde «1964 bütçesinin şekilde getirdiği açıklık ve berraklık» in övülmeye lâyık olduğunu ifade ettikten sonra Bütçenin esasları üzerinde tenkitlerde bulunmaktadır.

4 Şubat tarihli YENİ İSTANBUL'da Gökhan Evliyaoğlu, «Adamlar kalkıyorlar, «reform» kelimesini, özel teşebbüs, sermaye ve mülkiyet aleyhine bir mızrak gibi kullanıyorlar, âlenen servet düşmanlığı yapıyorlar da kimsenin sesi çıkmıyor» diye yazmaktadır. Aynı gazetede Tarık Buğra, Başbakanın ve Maliye Bakanlarının Türkiye hakkındaki beyanlarını ele alarak tenkitte bulunmakta, kendi beyanları gereğince yapılacak amel-yata kimsenin sesi çıkarmamasını salık veriyor.

CUMHURİYET'te Prof. M. Orhan Dikmen, «Bu vergiler ve zamlar, sadece bütçe açığını kapatmak zaruretine dayanan alelade vergi tedbirleridir. Bunların vergi reformu ile uzaktan veya yakından bir ilgisi olduğunu ileri sürmeye ve müdafaaya imkân yoktur.» diye yazmaktadır.

ULUS'ta Selahattin Hakkı Esatoğlu «AP nin yaygarası ve ilmin sesi» adlı yazısında, «Adalet Partisinin bu bilgisiz muhalefeti ve yalnız kendi özel çıkarlarını düşünen bazı tüccarların menfaatini savunan karşı koyması karşısında bilim adamlarımız da seslerini yükseltmişlerdir» diyor ve bu hususta ilim adamlarının fikirlerini belirtiyor.

SON HAVADİS'te Mümtaz Faik Fenik, «Netice, bütün yük yine dönüp dolayıp dar gelirli vatandaşın sırtına binecektir. Yani ziraat erbabının vergisini de, kendi vergisine ek olarak yine o ödiyecektir!.. Bu mu efendim, sosyal adalet dengesi, bu mu?» diyor.

5 Şubat tarihli ULUS Gazetesinde Faik Suad, «Orta halli ve fakir halkın sofrasında lokmalar küçülüyor... Umurunda mı Gümüşpala cephesinin!.. Onlar halkın lokmasını değil, oyunu hesaphıyorlar.» demektedir.

7 Şubat tarihli DÜNYA'da Hayri Alpar «Reform tasarılarının ali» adlı yazısında, Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırlanmış olduğu raporu ele alarak şöyle diyor : «Rapor, hazırlanan tasarıların ne «reform», ne de «islahat» tasarıları olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu, bir... Bu tedbirlerle vergi kaçakçılığının önlenemeyeceği anlaşılmıştır. Bu, iki... Akaryakıtta zam yapılmasının doğru bir usul olmadığı gösterilmiştir. Bu da, üç...»

AKŞAM'da Vecihi Ünal, «Bizim polotikacılar, bir yandan en ucuz yollardan «menafi-i hazineyi» sağlamak, diğer yandan da seçmenleri küstürüp kızdırmamak için, sistemi terstürs etmişlerdir... Eğer gerçekten reform yapılacaksa, vergi sistemi toptan ele alınmalıdır» diye yazmaktadır.

8 Şubat tarihli gazeteler, İnönü'nün CHP, grupunda il başkanlarına reformlar hakkında bilgi verdiğini, vergi tasarılarının CHP grupunda ağır tenkitlere uğradığını (DÜNYA) yazmaktadırlar.

VATAN'da Oktay Akbal, «Fikir Ahlâksızlığı» adlı makalesinde, bir yazarın «Azınlık hükümeti reform yapamazmış» fikrini ele alarak, «İstedikleri kadar söylesinler, yazsınlar, III. İnönü kabinesi Meclisten gerekli güven oyu almıştır. Bu oya dayanarak reform tasarılarını Meclise sunacaktır. Kendisi de söyledi ya, her kanun tasarısını sunuğa Meclisten yeniden güven oyu isteyecek» diye yazmaktadır.

DÜNYA Gazetesinde Hayri Alpar, «Asıl Reform» adlı makalesinde son vergi reformuna, şimdiye kadar yapılan tenkitlerin haklılığından bahsederek «Biz asıl, resmi görevleri çıkar ve ikbal yapısı olmaktan kurtarıp hizmet yeri yapacak bir reforma muhtacız» diyor.

ULUS'ta Faik Suad, «Bastığı yeri gören parti...» adlı yazısında, «Vergi reformu, toprak reformu gibi dev hamleleri göze alacak partinin bastığı zemin dolma toprak olursa, ayakları yerden kesilir...» Halbuki, «Halk Partisi Hükümeti bu bayrağı açarken bastığı yerin beton gibi, kaya gibi sağlam olduğunu biliyordu...» diye yazmaktadır.

YENİ İSTANBUL'daki Başyazısında Gökhan Evliyaoğlu, «... Sosyalist adalet namına plân, plân adına vergi reformu yaptıklarını zanneden ve nutuk çeken Bakanlar şimdi ne diyecekler?..Plân da plân diyenlerin, plânlamaya danışmadan, plân adına vergi reformu yapmaya kalkışmalarına ne buyrulur?» diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, «Yakın günlerde iç politikada çıkacak gürültülere şimdiden hazır olalım. Vergi reformlarına ait tasarılar Şubat sonuna kadar kanunlaşacak, arkâdan tarım reformu yahut toprak reformu tasarısı gelecek» diyor.

LONDRA KONFERANSINDAN SONRA :

Geçen onbeş gün içinde de basınımız yine özellikle Kıbrıs konusunda yorumlarda bulunmuş, müsbet bir netice alamadan dağılan Londra Konferansı ve İngiliz - Amerikan teklifini ele almıştır.

4 Şubat tarihli ZAFER Gazetesinin başyazısında, «... Londra ve Zürih antlaşmaları ile taayyün etmiş haklarımızdan fedakârlık var mı yok mu? Yetkili kimseler, Türk umumi efkârına bu hususu, sebep ve delilleriyle birlikte izah etmelidir. Bu bir milli meseledir. Çünkü millet de, tıpkı, sayın Erkin'in Londra'dan Ankara'ya telefonla sorduğunu soruyor : «Nasıl oldu bu iş?» denilmektedir.

4 Şubat tarihli ULUS'ta İffet Aslan, «Hâdisenin patlak verdiği andan bugüne kadar Türkiye'nin tutumunda tek inhiraf olmamıştır. Türkiye Kıbrıs'taki soydaşlarımızın haklarına tecavüz edilmesi üzerine harekete geçmiştir. Bunu yaparken de Londra ve Zürih antlaşmalarıyla tasrih edilen haklarımızın sınırını tek adım aşmamıştır» diyor.

CUMHURİYET'te Prof. Dr. Derviş Manizade, Kıbrıs'taki olayların 5-10 senelik bir hazırlıkla ilgisi olmadığını, «Gerçekte - Kıbrıs meselesi - Yunan sovenizminin, 143 seneden beri hazırladığı, bir kanlı haldir» diyerek «Kıbrıs Türklerine ayrı bir idare sağlamayacak bir hal şekli, Kıbrıs'taki hâdiselerin devamından başka bir şey yaramıyacaktır.» diye yazmaktadır.

SON HAVADİS'te Orhan Seyfi Orhon, «İktidar kendini hoş göstermek için bahaneler bulabilir. Ama bunların en kötüsü dış politikanın, iç politika hesabına istismarıdır. Biz bugün güç bir savaştan sonra müzakere masasına oturup henüz sulhü akdedemeden şenlikler, fener alayları tertipleyen bir milletin durumuna düşmekteyiz : Halk partisi yatırım yapmaya çabırırken, devletin şeref ve itibarını da düşünmeye borçludur.» diye yazmaktadır.

6 Şubat tarihli MİLLİYET «Durum» sütununda, «Artık uyanın» başlıklı yazıda, «Amerika ve İngiltere'nin, Makarios'tan aldıkları cevap karşısında yeni tavizler düşünmeden daha aktif ve daha gerçekçi bir politika gütmeleri gerekmektedir» deniliyor.

ULUS'ta İffet Aslan, Batılıları uyanmaya davet ederek, Kıbrıs'ta sükûneti temin için gayret sarfetmelerini, aksi halde Türkiye'nin bu işi tek başına halledeceğini, bunun ise Batı için çok ağır olacağını yazmaktadır.

7 Şubat tarihli gazeteler Rumların tekrar Türk köylerine tecavüz ettiklerini, İnönü'nün «Kıbrıs'a dışardan kuvvet şartı» dediğini, Ada'daki tek teminatın Türk askeri olduğunu yazmaktadırlar.

ZAFER Gazetesinin başyazısında, muhalefet partilerinin Kıbrıs olayında olumlu ve yumuşak tutumlarını hükümetin şanslılığına yorduktan sonra, «Bu kadar elverişli şartlar içerisinde Kıbrıs meselesinin memlekte menfaatlerine en uygun bir tarzda halledilmesini beklemekteyiz» deniliyor.

8 Şubat tarihli gazeteler Kıbrıs'ta dün yine kanlı olayların olduğunu, İnönü'nün «Aksi halde tedbir alacağız» dediğini, Rumların aldıkları esirlere işkence yaptıklarını yazmaktadırlar.

MİLLİYET «Durum» sütununda «Daha ne kadar beklenecek» başlıklı yazıda, «Geçen ay işlenen yüzlerce cinayetin sorumluluğunu taşıyan Makarios'un cezasız bırakılması, üstelik böyle bir kaatile hâlâ meşru bir devletin başkanı sıfatıyla bakılması yeni cinayetlerin işlenmesini mümkün kalmıştır.» deniliyor.

DÜNYA'da Falih Rifki Atay, «Sovyetler ve Papaz Makarios» adlı başyazısında, «... biz komşumuz ve eskiden pek iyi dostumuz Sovyetler Birliğinin Kıbrıs Türklerinin en iptidai insan hakları üzerine de ne düşünmekte olduğunu anlamak isterdik!..» diyor.

9 Şubat tarihli gazeteler, yeni teklifin Hükümetçe tetkik edildiğini, Rusya'nın Kıbrıs konusunda beş devlete nota verdiğini yazmaktadırlar.

YENİ İSTANBUL'da Tarık Buğra, «Rusya'ya teşekkür» başlıklı yazısında, Kruşçev'in Türkiye ile kurmak istediği dostluktan bahsederek şimdiki tutumunu ele alıyor ve «Ama biz yine de Rusya'ya teşekkür ederiz; çünkü bunu, yani bize karşı tutumunu bir kere daha gösterdi. Kapalı gözlerin bir çoğu daha açılacak elbette.» diyor.

TERCÜMAN'da Ahmet Kabaklı, Kıbrıs'taki İngiliz askerlerinin tutumunu ve Kıbrıs'a gönderilen Yunan değiştirme birliklerinin yapacakları yeni katliamları ele alarak, artık Türkiye'nin Kıbrıs konusunda son sözü söylemesinin zamanının geldiğini yazmaktadır.

11 Şubat tarihli gazeteler, Kıbrıs'ta tekrar çarpışmaların başladığını, Denktaş'ın İnönü ile görüşüğünü, Amerika Dışişleri Müsteşarının Atina'da temaslarda bulunduğunu yazmaktadırlar.

CUMHURİYET'te Fahir H. Armaoğlu, «Türkiye için bundan sonra Kıbrıs meselesinde izlenmesi gereken yollardan en önemlisi, Yunanistan'ı pazarlığa zorlamaktır. Böyle bir pazarlık ise, yumuşak bir politika ile değil, ancak bazı derecelerde sertlik gösteren bir zorlama ile mümkün olabilir. Türkiye'nin elinde böyle bir politikaya yarayacak kozlar vardır» diye yazmaktadır. Aynı gazetede Kayhan Sağlamer, «İsteksiz Amerika'yı Kıbrıs çıkarmazın içine çekmeyi başarması, İngiliz Diplomasininin bir zaferi sayılmıştı. Ancak Kıbrıs buhranında, bir doğu-batı, bir başka deyişle bir soğuk harb meselesi yapmanın da Anglo-Amerikan plânı olduğu hatırladığı zaman, meşhur zafer cilâsını kaybetmektedir.» diye yazmaktadır.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
ONBEŞ GÜNLER TARAFSIZ SİYASET İKTİSAD KÜLTÜR DEĞERLERİ

BU SAYIDA

Basınımda Onbeş Gün

Başyazı

Vergi Reform Tasarıları

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Enrika Çemberindeki «Ada»
Özlenen Bir Usul
A. P. nin Bir İddiası
Siyasi Parti Niteliğinde Dernek
Sanayi Yerleşmeleri ve Stratejik Faktörler
Amerika Ekonomisi ve Vergi İndirimi
De Gaulle'un Basın Toplantısı
Doğu Avrupa'da İktisadî Gelişmeler

İNCELEMELER :

Sosyalist Ekonomilerde Organizasyon ve Fiatlar

Osman OKYAR

Milli Gelir Tahminlerinde İkilik

Vedat ELDEM

İmar İşleri ve Anayasa Mahkemesi

Ruşen Y. KELEŞ

NE DİYORLAR :

Müşterek Dil ve Kültür Eğitiminde Bir Tecrübe

David A. GARNOOD

KÜLTÜR VE SANAT :

Vandallık, Vurdumduymazlık, Vatanlıksızlık Üzerine : II
Türkiye'de Eski Yapıtlar, Müzecilik ve Osman Hamdi Bey

Mehmet Metin NİGAR

Kitaplar Arasında

Mehmet SEYDA

Son Bir Yılın Yayın Hayatına Başlarken

Arslan KAYNARDAĞ

Bibliyografya

Der : S. N. ÖZERDİM

İnönü yeni kabineyi kurarken, her türlü tavizlerden uzak ve Kalkınma Plânı'nın gerektirdiği bütün tedbirleri almağa muktedir bir politika izlemek azminde bulunduğunu açık olarak beyan etmiştir. Bu politikanın icabı olarak yeni hükümet, bazı vergi reformlarını ve vergi nisbetlerinde artışı öngören kanun tasarılarını yasama organına sevk etmiş bulunuyor. Bu tasarılar göre ziraî vergilerde muafiyet hadleri düşürülmüş, gümrük, bina ve taşıt vergileri nisbetleri de artırılmıştır. Vergilerde aleniyet prensibi benimsenmiştir.

Vergi reformlarını ve vergi nisbetlerinde artışı sağlamak amacıyla sevk edilmiş bulunan bu tasarılarla ilişkin çeşitli yorumlar ve tenkitler ileri sürülmüştür. Özellikle, azınlık hükümeti niteliğini haiz olan bugünkü hükümetin, bu gibi geniş operasyonlara teşebbüs edemeyeceği ifade edilmiştir. Bu görüş benimsendiği takdirde, özellikle malî yılın başlangıcında, hükümetin yeni gelir kaynakları sağlaması hususunda hiçbir teşebbüse girişmesi gerekir. Halbuki 1963 yılı bütçesinde açık bulunduğu ve yeni gelir kaynakları sağlamak mecburiyetinde kaldığı bir geçektir. Kalkınma hızının gerçekleşmesi de ancak yeni gelir kaynaklarının bulunmasına bağlıdır. Hükümeti, bu konuda eli kolu bağlı bir duruma sevk etmek bütçe yılının hareketsiz ve verimsiz geçmesi sonucunu doğurur. Sonuç olarak hükümete azınlık hükümeti veya geçici hükümet damgasını vurmamak kalkınma hızının gerçekleşmemesi demek olur. Zira geçici hükümetler veya azınlık hükümetleri gereken aktif politikayı uygulamak imkânına sahip olmadıklarından, vazifede buldukları sürede esaslı ve köklü teşebbüslere geçemezler. Bu itibarla, geçici hükümetler veya azınlık hükümetleri kısa bir süre için vazifede kahlrlar ve derhal yeni seçimlere gidilmesi gerekir. Bugünkü hükümetin bu nitelikleri taşıdığı sanmıyoruz. Zira İl Genel Meclisi ve Belediye Seçimlerini müteakip kamu oyuna uygun bir hükümetin kurulması amacıyla hükümet istifa etmiş ve yeni hükümetin kurulması hususunda çeşitli ihtimaller denendikten sonra bugünkü sonuca varılmıştır. Bu itibarla bugünkü hükümet hem kamu oyuna uygun ve hem de za-

retlerin ifadesidir. Bu nitelikleri haiz olan hükümetin de gerekli vergi reformlarına ve vergi nisbetlerinin arttırılmasına teşebbüs edebilmesi gerekir.

Kalkınma hızının gerçekleşmesini sağlamak hususunda çeşitli yollara başvurulabilir: Bunlar arasında iç imkânları zorlamak, dış yardımdan faydalanmak veya enflasyona gitmek gibi tedbirler düşünülebilir. Hükümet enflasyon yolu ile kalkınmayı tercih etmemiştir. Bu durum karşısında vergi reformu ile ve vergi nisbetlerinde artışı sağlamakla kalkınma hızını gerçekleştirmek gerekir. Zira iç imkânları zorlamadan, dış yardıma başvurmak suretiyle yatırım politikası gerçekleştirilemez. İç imkânlar yetişmediği takdirde, dış yardıma müracaat edilir. Bu bakımdan yatırım politikasının gerçekleşmesinde iç imkânlar önemli bir yer tutar. Bu açıdan hükümetin vergi reformlarını ve vergi nisbetlerinde artışı öngören tasarıları yasama organına sevk etmiş bulunması yerindedir.

Yeni tasarılar vergi reformunu ne dereceye kadar gerçekleştirmiştir? Bu tasarılarla acaba vergi reformu yerine, vergi nisbetlerinin arttırılmasıyla mı yetinilmiştir? Bu soruları sıhhatli bir şekilde cevaplandırmak mümkün değildir. Zira tasarılar fevkalâde sınırlı bir ölçüde basılmış ve sadece muayyen kimselere dağıtılmıştır. Hükümet yeni vergi tasarıları üzerinde bir yönden gizliliği sağlamak istemiş, diğer yönden de vergi nisbetlerinin arttırılacağı hususunda basın yoluyla beyanda bulunmuştur. Gerçekten bazı vergi reformlarında ve vergi nisbetlerinin arttırılmasında mutlak surette gizliliğe riayet etmek gerekir. Gizliliğe riayet edilmemesi halinde, piyasada bazı sıkıntılar görülür. Nitekim gaza zam yapılacağı hususunda beyanda bulunulması sonucunda gaz piyasadan kaybolmuştur. Buna karşılık bazı vergi reformlarında ve vergi nisbetlerinin arttırılmasında tasarıların aleniyete intikalini sağlamak gerekir. Bu gibi tasarılar üzerinde ileri sürülecek fikirler tasarıların olgunlaşmasına sebep olduğu gibi, kamu oyunca benimsenmesine de yarar. Hükümet gizliliğe riayet edilecek yerlerde gereken dikkati göstermemiş, buna karşılık kamu oyunca tartışılması gereken hususlarda tasarıları aleniyete intikal ettir-

memiştir. Bu sebeple, yeni tasarıların reform fikrini ne dereceye kadar gerçekleştirdiklerini ve vergi nisbetlerindeki artışın ne dereceye kadar isabetli olduğunu sıhhatli bir şekilde ifade etmeye imkân yoktur. Genel olarak vergi reformu anlamı içinde, ziraî vergilerde muafiyet hadlerini indiren hükümleri ve vergi kaybını önlemeye matuf olarak sevk edilmiş bulunan vergi aleniyeti prensibini mütalâa edebiliriz. Ziraî vergilerde muafiyet hadlerinin indirilmesiyle, vergi yükünün çeşitli sektörler arasında sosyal adalet ilkelerine uygun bir şekilde dağılımı sağlanmıştır. Ziraî gelir vergisi muafiyet hadlerini indiren hükümler, bu anlamda, bir reformdur. Vergi aleniyeti prensibinin kabulü ile de, alışılmış bir zihniyetten vazgeçilmektedir. Bu gibi hükümler dışında sevk edilmiş bulunan yeni hükümler daha ziyade vergi nisbetlerini arttırmaya matuftur. Bu sebeple, yeni tasarılarla bir taraftan vergi reformu öngörülürken, diğer taraftan da vergi nisbetleri arttırılmaktadır.

Vergi reformuna ve vergi nisbetlerinin arttırılması yoluna gidilirken, gözönünde tutulması gereken bazı hususlar üzerinde durmak isteriz :

Kalkınma Plânı'nda gösterilen yatırımları gerçekleştirmek asıldır. Ancak, bu yatırımları gerçekleştirmek için, iç imkânları aşırı derecede zorlamak yoluna gitmemek gerekir. Kalkınma Plânı'nı yıllık revizyonlara tâbi tutarak, kalkınma hızını iç ve dış imkânlarımızla bir denge halinde tutmağa çalışmak gerekir. Plân'da gösterilen hedeflere ulaşmak için, vatandaşın tahammülü üstünde vergi nisbetlerini arttırmamalıdır. Plân, nihayet, pek de sıhhatli belgelere dayanmayan tahminlerin sonucudur. Bu bakımdan, plâna taassupla bağlanmak fikri ile, plânsızlık fikrini bağdaştırmak gerekir.

Vergi reformu ve vergi nisbetlerinde artış öngörülürken, cari masraflar üzerinde de hassasiyetle durulmalıdır. Kamu hizmetlerinin iktisadî bir şekilde görülmesi sağlanmalı ve bu yönden standardizasyona gidilmelidir. Cari masraflarda tasarrufla güdülen amaç, personelin işine son vermek değil, personelin devlet daireleri ve kamu hizmeti gören kurumlar arasında dengeli bir şekilde dağılımını sağlamaktır. Devlet daireleri ve kamu hizmeti gören çeşitli kurumların, hizmetleri gözönünde tutularak, kadrolar tesbit edilmelidir. Ayrıca, devlet daireleri arasında ve devlet daireleriyle kurumlar arasında

da da bir âhenk sağlanmalıdır. Bu amaçla yapılacak çalışmaların uzun zamana ihtiyaç göstereceği muhakkaktır; ancak, cari masrafları kontrol altına almak için, hizmetler gözönünde tutularak böyle bir tipleşmeğe gitmeğe ihtiyaç vardır. Dikkat edilecek cihet, cari masraflardan tasarruf etmek maksadiyle hizmeti aksatmamaktır.

Vergi reformu ve vergi nisbetlerinin artışı yoluna gidilirken, özellikle vergi yükünün çeşitli sektörler arasında sosyal adalet ilkelerine uygun bir şekilde dağılımı sağlanmalı ve vergi nisbetlerindeki artış nisbetleri hassasiyetle hesaplanmalıdır. Vergi nisbetlerinin artışıdan ileri gelen gelir artışının hazineye intikalini sağlamaya matuf tedbirler alınmalı ve sık sık vergi nisbetini arttırma yoluna gidilmemelidir. Vergi nisbetleri, uzunca bir süre için ihtiyaçlar hesaplanarak, bir defa-

da arttırılmalıdır. Her iki yılda bir, bina ve taşıt vergilerine yapılan zamların psikolojik etkileri meydandadır. Vergi nisbetlerini arttırırken titiz davranılmadığı takdirde, müteakip yıllarda gene ihtiyaca kâfi gelecek tahsilât yapılmıyacak ve sonunda vergi nisbetlerini arttırmaya imkân kalmadığından enflasyona gidilmiş olacaktır. Bu suretle hükümetin kaçınmak için çaba gösterdiği inflasyon mukadder olacaktır. Bu itibarla, vergi nisbetlerinin arttırılmasında mutlaka çok ölçülü olmak gerekir.

Vergi reformlarını ve vergi nisbetlerindeki artışları öngören tasarılar, bütün bu hususlar gözönünde tutulduğu takdirde kendilerinden beklenen gayeye hizmet etmiş olurlar ve enflasyona gitmeden gerekli kalkınma sağlanmış olur.

Onbeş Günün Notları

Entrika Çenberindeki "Ada"

Kıbrıs'ta olayların başlangıcından bugüne kadar, Türk tezinde hiç bir şüpheye yer vermeyecek üç prensip açık ve sarıh olarak ortaya konmuştur. Zaman, zaman taviz gibi görülen husus, diplomasinin kendine has sisli dili ve gizli diplomasinin örtüsünden doğmaktadır. Türk hükümetinin dâvasını, milletlerarası âleme anlatmak, kabul ettirmek için, haklı bir dâvayı sulhu yollardan en son çaresine kadar, halletme yolundaki gayret ve iyiniyetleri, hiçbir aklı başındaki çevre tarafından zaaf gibi gösterilemez.

Hükümet, bütün Türk milletinin desteğine sahip olduğu, Kıbrıs konusunda, meşrû, hukukî haklarımızdan, bir milim taviz vermeyeceğini, hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde, dost ve düşmana bütün açıklığıyla anlatmıştır. Türk politikası; ilk tedbir olarak, Ada'da güvenliğin sağlanması, Kıbrıslı soydaşlarımızın can ve mal emniyetinin güvenlik altına alınmasını şart koşmuştur. Bunun için de Kıbrıs devletinin doğmasına âmil olan, anlaşmalardaki hükümlerin işletilmesini ısrarla istemiştir. Tarafdevletler üçlü müdahale-

leyi yapmazlarsa, yine anlaşmanın verdiği hakka dayanarak, soydaşlarımızın mal ve can emniyetini korumak için, tek başına harekete geçeceğini ihtar etmiştir. Bu noktada İngiltere bilinen harekete geçmiştir. Tesirli olmamakla beraber üçlü müdahale kısmen yapılmış, Anlaşma hükmü işletilmiş sayılabilir.

Türk hükümeti meselenin kesin çözümünün, siyasî bir solisyon olduğunu tesbit ettiği için, ikinci safha olarak taraf cemaatlerin katılacağı bir konferansı iyi niyetle, dâvasının sağlamlığına güvenerek, istemiştir.

Londra Konferansı Türk tezinin kabulü çerçevesinde toplanmıştır. Şöyle ki, Ada'da (Genecide) kast ve niyeti ile başlatılan katliam'dan sonra, hükümet artık Makarios'u devlet başkanı olarak tanımadığını, açıkça artık bir Devletin mevcut olmadığını, Devlet otoritesinin mevcut olmadığını, Devlet örtüsü altında, çetecilerin yağma ve katliamını yürütme entrikasının görmemezlikten gelinmeyeceğini beyanla, iki cemaatin mevcut olduğunu, bu sebeple konferans masasına mevcut olmayan bir

devletin değil, iki cemaat temsilcilerinin dâvet edilmesini şart koşmuştur. Bu görüşün kabulü içinde konferans şekillenmiştir.

Çetin mesele konferanstaki Türk görüşüdür ki, temelde Makarios'la çatışma halindedir. Kıbrıs Anayasası ve ilgili anlaşmaların özünü, ruhunu teşkil eden görüşümüz, yeni hiçbir unsur ihtiva etmemekte, mevcut hak ve yetkilerin, tek taraflı ihlâli, tanınmaması istenmesi, bu sebeple Anayasayı tatbik etmek istemeyen Makarios ve destekçisi (EOKA) çetecilerinin, zorlamalarına karşı, Kıbrıs Anayasasının ihlâlinin vâhim sonuçlar doğuracağını anlatmaya çalışmaktadır. Rumlar, Anayasa ve Anlaşma hükümlerini açıktan tanımadıklarını ilân ederek, Türk cemaatına tanınan hakları kabul edemeyeceklerini, olsa olsa Türkler'e basit bir ekalliyet hukuku tanınacağını, bize ve dünyaya kabul ettirmek istemektedirler. Bu iddia, bütün Kıbrıs statüsünün değiştirilmesi ve dinamitlenmesidir. Türk tezi, Kıbrıs Devletinin iki cemaatin üstüne kurulmuş, bilinen devlet ve onun azınlıkları bünyesinden farklı, bir temel üstüne oturtulduğudur. Bu temel değiştirilemez, Anlaşmaların ve Anayasanın tanıdığı hakların ihlâlini önleyici müeyyide, üçlü veya tek taraflı müdahale maddesidir.

Kaldı ki anlaşmalar federal bir devlet vücuda getirme esprisinde kaleme alınmış, ancak bu eksik kalmış, tamamlanmamıştır. Eğer statüde bir değişme olursa, ya bu eksikliği tamlayan, tâdil olmalı veya meseleye daha basit ve radikal bir çözüm olarak, taksimi gerçekleştirmelidir. Türkiye bu konuda, Başbakanın ağzından şunu dünyaya açıklamıştır: Kıbrıs hem stratejik bakımdan, hem Türkiye'nin emniyeti yönünden, bizim hayatî menfaatlerimizin söz konusu olduğu bir meseledir. Bunun mânası diplomaside açıktır. Hiç bir devlet hayata menfaatlerinden taviz veremez, bir devleti çare kalmazsa silâha başvurduktan husus, emniyet ve hayatî menfaatleridir.

İngiliz dostlarımız, Ada'da güvenliği sağlamadan çok, NATO'nun iki üyesi arasında bir silâhlı çatışmayı önlemek için müdahale ettikleri davranışları bir anlaşmanın, bu müdahaleye hak verdiğini unutmış gibi görünüyorlar. Oysa ki, anlaşma hükümlerinin yürütülmesini sağlayacak taraflardan birisidirler. Meselenin bloklar arası, bir çıban başı haline gelme istidadında,

Makarios'un entrikaları kadar, İngiltere'nin bu tutumunun da payı vardır. İngiltere bu yükü süreli taşıyamayacağını ifade ile bunu milletlerarası bir güce devretmek istemektedir. Mesele, bu gücün NATO'nun, yoksa Birleşmiş Milletler mi olması, yoksa mesele Birleşmiş Milletlere havale edilsin de, fakat Birleşmiş Milletlerin gücü NATO kuvvetlerinden mi kurulsun, veya NATO müdahalesi Birleşmiş Milletlerin nazarı de olsa, kontrolünde mi olsun? İngiltere her üçünü de benimser görünüp, diğer tarafların kabul edeceği alternatif araştırır pozundadır. Kıbrıs'ı bir Küba haline getirme arzusunda olan Rusya'nın, söz sahibi edileceği her alternatif batı itilaki, Doğu Akdeniz'in güvenliği bakımından akılsız bir yol olması bir yana, taraf devletleri bir tarafta iterek, meseleye geniş bir milletlerarası veçhe verme gayreti, mevcut anlaşmalara aykırı bir tutumdur.

Türkiye dâvasından emin olmanın verdiği güven içinde, her alanda ve platformda, meseleyi savunacak güçtedir. NATO'nun birlik ruhunu ve gücünün sarsılmaması gayreti içindedir. Ancak, meseleyi Birleşmiş Milletlere götürme ve orada bir çözüme bağlama, hem Rusya'ya kolay propaganda imkânı vermek, hem de tarafları belli anlaşmaları zedeler mahiyettedir. Türkiye'nin müdahale hakkını üç ay geri bırakarak, anlaşma daha çok bir NATO çerçevesinde kuvvetin Ada'ya gönderilmesi, bu sürede kesin çözümün aranması idi. Hükümetin, Birleşmiş Milletler kuvveti tezini benimsiyeceği pek sanılamaz. Ne zamanda teşkil edileceği, kimlerden teşekkül edeceği karışık ve uzun zaman alacak Birleşmiş Milletler kuvvetleri yerine, NATO üyesi devletlerin kuvvetlerinin tercihi, hem basit, hem süratli sonuç verecek bir tercihtir.

Bir Şubat tarihli Ekonomist Dergisi, bu kuvvetler arasında, Türk kuvvetlerinin Ada'daki miktarının artırılmasının kabul edilemeyeceğine, gerekçe olarak, gerekirse Türk soydaşlarımızın haklarını koruyabilmek için, yeter kuvvete sahip olmak maksadıyla bunu istediğimizi belirtmektedir. Bu derece ünlü bir derginin, bu ifadesine hayret ettik. Bundan daha meşru nasıl bir gerekçe olabilir. Reddi nasıl bir niyete dayanmaktadır? Biz iyi niyetimizi gösterdik, eğer Türk soydaşlarımızın hak ve güvenliği eksiksiz sağlanabilecekse, Türkiye bunu mesele yapmak niyetinde olmadığını göstermiştir. Bugün, inanıyoruz ki bütün entrikalar, sonunda

yerini hak ve hukuk kurallarına terk edecektir. Gerçekler entrikalarla örtülemez.

Uzun süredir Türkiye'ye kur yapan Rusya'nın tutum ve davranışı, Türk milletinin Rusya'ya karşı taşıdığı güvensizlik hissini kökleştirecek taze bir unsurdur. Diğer yandan, milletlerarası hiçbir hukuk ve hak kuralına uymayan kukla Macar hükümetinin talebiyle, Macaristan'a giren Rus kuvvetlerinin tankları altında çiğnenen Budapeşte halkına reva görülen muamelenin, bütün dünyada yaptığı şok, insanlığın yüz karalarından biridir. Bütün Avrupa'yı ayağa kaldıran, bu keyfi ve mesnetsiz Rus müdahalesi, kendisine zorla kabul ettirilmek istenen bir rejimi red eden, masum insanları dize getirmek içindi. Şimdi, Türkiye'nin anlaşmalara dayanan bir hakkını kullanmasını, bu Rusya'nın, mevcut anlaşmaları bilmezlikten gelerek, müstakil bir devlete tecavüz gibi göstermek istemesi hazindir. Bu ne milletlerarası anlaşmalara saygı, ne de komşuluk saygısıyla bağdaşmaz. Kıbrıs'ı milletlerarası entrikalar çemberi içine sokanlar, ümit ederiz ki geç kalmadan uyanacaklardır.

Özlenen Bir Usul

Kıbrıs olaylarının başlangıcından bugüne kadar, dış politika konusunda geçmişte çok tenkit edilen bir hususun, terk edilmiş olduğunu görüyoruz. Olayların hızlı gelişmesi, usule ait bu yönün üstüne genel dikkati çekmedi. Başbakan, Kıbrıs ile ilgili alınan kararları ve ceryan eden müzakerelerin seyri hakkında, başlıca partilerin liderlerini, zaman zaman toplayarak, birinci elde bilgi verdi. Bu usulün önemli dış politika olaylarında, bir gelenek haline getirilmesini, gelecek iktidarlar için de temenni ederiz.

Geçmişte bu konuda çok şey söylenmiştir. iktidar partisi memleketin kaderi ile ilgili ve memleketi gelecekte taahhüt altına sokan, pek çok kararları, muhalefet partilerine hiç bilgi vermeden almış, muhalefet partilerini daima bir oldu, bittiyle karşı, karşıya bırakmıştı. Bu zaman zaman şiddetli çatışmalara sebep olmuş, esastan çok, usule ait tartışmalar, dışta yanlış anlaşılabilir, çoğu ke-re, iktidar partisince akılsızca, dışa yanlış aksettirilmeğe gayret sarf

edilmişti. Bunun kendisini zayıflat-
tığını fark etmeyecek kadar, parti-
zan davrananlar, âdetâ dış politika-
yı, milli alandan çıkarıp, onu parti-
zan bir dış politika gibi satmak iste-
mişlerdir.

Kore'ye asker gönderme kararı,
Bağdat Pakti, hattâ Kıbrıs bu konu-
da başlıca misallerdir. O gün muha-
lefetlerin, memleket severliğini istis-
mar eden, bir usulün terk edilmiş
olduğunu görmek, cidden sevinilecek
bir husustur. Bu hükümetleri kuv-
vetlendirir. Bu yanlış, eksik bilgi ve-
ya bilgisizlik sonucu, iyi niyetle ya-
pılacak, yersiz çıkışlarla, memleketi
bir önemli konuda, birlik içinde de-
ğilmiş gibi görünmeden kurtaran,
çok önemli bir metoddur. Ciddi mem-
leket meselesini, basit demogoji ko-
nusu yapılmadan kurtarır. Demokra-
tik idarelerde, geleneksel usuller, re-
jimin esas karakteridir. Bu usu-
lün yerleşmesi, rejimin kökleşip, yer-
leşmesinde kuvvet olacaktır.

A. P.nin Bir İddiası

Bir İstanbul gazetesinde, A.P.
Genel Başkanın genişçe yer alan be-
yanatı, bu partinin yeni denemelere
girme başlangıcı intibamı uyandırdı.
Aİ kampanyası, 27 Mayısın meşruiye-
tini tanımama davranışları ve zorla-
maları, başarısızlıkla bitmiş olma-
na rağmen, taraftarlarının bu parti-
nin kadrosuna akmasını sağlamıştır.
Kullana, kullana yıprattığı, tesi-
rini kaybettiği konuların yeri-
re, birşeyler koyma ihtiyacını duy-
muş olacak ki, şimdi de azınlık hü-
kûmeti reform yapamaz iddiasını,
yavaş bir sesle, politika arenasına
sürdü.

Bir kere, politikada böyle bir
kaide yoktur. Hükümetlerin vazifesi
memleketin ihtiyacı olan şeyleri yap-
maktır. Mesele, memleketin bu re-
formlara muhtaç mıdır, değil midir?
Yapılan reformlar veya reform ola-
rak adlandırılan şeyler, yeterli mi-
dir, değil midir?

Hükümet kuramayacaksın, hü-
kûmet kuruluşlarına katılmayacak-
sın, sonra da kurulan hükümetin,
şu veya bu işi yapamayacağını, yap-
mağa hakkının olmadığını, bir çeşit,
söyleyip yayacaksın! Nedir bunun
manası? Ben iktidara gelinceye ka-

dar iş yaptırmam, yaptırmayacağım
değil midir? Bu biçim bir muhalefet
anlayışı kampanyasına A.P. giriş ha-
zırlığı içinde ise, sözünü ettiğimiz
beyanat bunun ön işareti ise, cidden
esef etmek gerekir. Çünkü üst üste
kötü örnekler veren bu partinin, dev-
let idaresinin gerektirdiği ciddiyet
ve sorumluluk duygusunu iktisap et-
mesinin imkânı olmadığı, ümitsizliği-
ni derinleştirecektir. Esasen A.P. hiç
bir konuda pozitif bir puan alma-
maktadır. Daima negatif puan hane-
si artmaktadır. Bu sebeble kazanç
gibi görülen şişkinlikler, gerçekte
ağır bir yükür ki, bu negatif yükle-
rin kendisini ezmesi pek mümkün-
dür. Diyeceğimiz şudur; azınlık hü-
kûmeti eğer memleketin muhtaç ol-
duğu reformları yaparsa, memleke-
tin bütün iyi niyetlerini kendi etra-
fında toplayarak, bir çoğunluk hü-
kûmetinden çok daha kuvvetli bir
hükümet olur. Kaldı ki bu tabir de
pek yerinde kullanılamamaktadır. İs-
ter on üyeli bir parti hükümeti kur-
sun, Meclisin güvenini sağlarsa, o
bir çoğunluk hükümetidir. Nazarı
halk oyunda çoğunluk iddiası ise hu-
kukî hiç bir değeri olmayan, bir si-
yasî zorlama metedudur ki başarı
şansı olamaz. Temenni ederiz ki, A.
P. yapıcı, işbirliği ruhu içinde mem-
lekete güven veren, bir politikayı kı-
sa yoldan benimsesin. Bu kendisine
itibar sağlayacaktır.

Siyasi Parti Niteliğinde Dernek

Anayasanın âmir bir hükmü olarak
çıkartılması gereken Siyasî Partiler Kanu-
nu Mecliste müzakere edilmektedir. Genel
olarak A.P. sinin muhalefeti ile karşılanan
bu tasarı, bir ve ikinci maddelerinde siyasî
partiler ile siyasî parti niteliğinde dernek-
leri bir birinden ayırmış bulunmaktadır.

Tasarı birinci maddesinde siyasî parti-
leri şöyle tarif etmektedir :

«Siyasî partiler, toplum ve Devlet dü-
zenini ve kamu faaliyetlerini, Türkiye Bü-
yük Millet Meclisi üyeliği ve özel kanun-
larına göre mahallî idareler seçimleri yo-
luyla ve belirli görüşleri yönünden etkile-
mek için sürekli çalışma amacını güden
ve propagandaları açık olan kuruluşlardır.»

Bu siyasî parti tarifi içinde önemli
olan unsurlar şunlardır :

a - Toplum ve Devlet düzenini ve ka-
mu faaliyetlerini etkilemek;

b - Belirli bir görüş yönünden etkile-
mek;

c - Propagandalarını açık olarak yap-
mak.

Bunlar siyasî partilerin başlıca unsur-
larıdır. Bu üç unsuru bir araya getirip
de, seçimler yoluyla iktidara gelmeği ta-
sarlayan her kuruluş, bu tarifi içersinde
bir siyasî partidir.

Kanunun ikinci maddesi, dernekleri
menfi bir yoldan tarif etmiş benzemekte-
dir. Buna, göre, siyasî parti unsurlarını ih-
tiva etmeyen kuruluşlar ancak dernektir.
Diğer bir ifade ile dernekler, belirli bir gö-
rüş yönünden, toplum ve Devlet düzenini
ve kamu faaliyetlerini etkileyemezler. Bu
takdirde faaliyetleri siyasî faaliyet sayılır
ve bu da kanuna aykırı düşer.

Gerçekten bu ikinci madde, geçici ko-
misyonda, Hükümet tasarısından daha fazla
bir vuzuhla yazılarak, şöyle bir ifadeye
ulaşmıştır :

Madde 2 — Dernekler :

a - Toplum ve Devlet düzenini ve ge-
nel olarak kamu faaliyetlerini etkilemek;
veya,

b - Belirli bir siyasî partiyi destekle-
memek yahut siyasî partiler arasında iş-
birliği sağlamak veyahut Türkiye Büyük
Millet Meclisi Üyeliği veya mahallî idare-
ler veya muhtarlık seçimlerinde belirli
adayları desteklemek veya desteklememek
yahut bunlar arasında işbirliği sağlamak
amacını güdemezler.

Sadece ilmi alanda çalışan dernekler,
yukardaki fıkranın (a) alt bendi hükmü-
nün kapsamına dâhil sayılmazlar.

İşçi ve işveren sendikaları, birlikleri,
federasyonları ve konfederasyonları hak-
kında birinci fıkranın (a) bendi hükmü uy-
gulanmaz; bunlar hakkında 15 Temmuz
1963 tarih ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu
hükmü saklıdır.

Şimdi görülüyor ki tasarı, siyasî parti-
ler ile dernekler arasında esasta bir fark
gözetmekte ve «Toplum ve Devlet düzenini
ve genel olarak kamu faaliyetlerini etkile-
mek» den dernekleri alakoymakta, bunla-
rın «belli bir siyasî partiyi desteklemek ve-
ya desteklememek» hususunda karar ala-
mayacaklarını, ancak «ilmi» niteliği olan
derneklerin (a) fıkrası hükmünden muaf
olacaklarını söylemektedir.

Burada hal edilmesi gereken bir mese-
le vardır : «ilmi nitelikte dernek» ile böy-
le bir niteliği olmayan derneği birbirinden
ayırarak kesin kıstas tasarıda mevcut de-
ğildir.

İsminin başına veya münasip bir yerine
«ilmi» sıfatını eklemiş olmak, tasarının
ikinci maddesinin (a) fıkrası kapsamına
girmeğe ve böylece «toplum ve Devlet dü-
zenini ve genel olarak kamu faaliyetlerini
etkilemek» imkânını bu gibi derneklere
sağlayacak mıdır? Derneğin ilmi olup ol-
madığının ölçüsü ne olacaktır ve bunu tak-
dir ve tesbit edecek makam neresidir?

Tasarının aynı maddeleri içersinde üze-
rinde gene ihtimamla durulması gereken
bir ikinci nokta daha mevcuttur : 2 nci
maddenin (b) fıkrası, belirli bir siyasî parti-
yi veya belirli adayları desteklemek veya
desteklememek kararını da derneklerin
alamayacağını tasrih etmektedir. Bu fıkra
hükmüne göre, meselâ kendi mensupları
arasından çıkan çok kıymetli bir meslek-
daşlarını parlâmentoya sokabilmek için,

belirli meslek teşekkülleri herhangi bir faaliyetinde bulunamayacaktır.

Bu hüküm, demokratik sayılmaz. Anayasamız siyasi partileri ister iktidarda, ister muhalefette bulunsunlar demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olarak nasıl kabul etmiş ise, siyasi parti hüviyetinde olmamakla beraber, derneklerin, mesleki teşekküllerin ve benzerlerinin de, toplum ve devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini etkileyen ve bu etkilemede müsbet bir rolü olduğunu kabul eden bir görüşe sahip olmak, demokratik gelişmemizde daha isabetli olacaktır.

Şüphesiz ki Devlet düzenini tamamen değiştirmek, başka bir açıdan yeni bir nizam anlayışının nazariyat ve aksiyonuna sahip kuruluşları ve faaliyetleri denetlemek ve bunların menfi davranışlarına son vermek Devletin görevidir. Ancak, siyasi partiler kanun tasarısının ikinci maddesinin bunu sağlayacağına inanmak biraz güç olmaktadır.

Sanayi Yerleşmeleri ve Stratejik Faktörler

İmar ve İskân Bakanlığınca düzenlenen haftalık konferanslardan birinde, nükleer silahların, şehirler, canlı ve cansız hedefler ve halk psikolojisi üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Geçen haftaki bu konferansta varılan sonuçlara bakılırsa, nükleer silahların tehlikesinden korunabilmek için, sanayi ile şehirler birbirinden ayrılmalı, şehir plânlarının yapılmasında seyreltme kurallarına dikkatle uyulmalı, blok apartmanlar yerine münferit binalar inşa edilmeli, her binada aile sığınakları bulundurulmalıdır.

İstanbul nâzım plânındaki sanayi bölgesinin yerinin stratejik mülâhazalarla yeniden gözden geçirilmekte olduğu bugünlerde, İmar Bakanlığınca düzenlenen bahis konusu konferansın dikkate değer özelliği, sanayi kuruluş yerini sadece stratejik faktörlerin tayin edeceği varsayımına dayanmasıdır.

Şehirleşmenin, ekonomik faaliyetlerin kuruluş yeriyle çok yakından ilgili olduğunu dikkate alan Kalkınma Plânı, memleketteki bölgeler arası dengesizliklerin azaltılması için, kamusal hizmet yatırımlarında geri kalmış bölgelere öncelik tammakla beraber, ekonomik yatırımlar bakımından, en fazla verim ilkesini benimsemiştir. Gerekli enfastrüktüre sahip olan ve sanayi yerleşmeleri için cazip bir ortam teşkil eden büyük şehirlerin başka bölgelerden nüfus çekmesi tabiidir. Doğu Marmara Bölgesi Plânlama çalışmaları sonucunda da, bölgedeki tabii gelişmenin frenlenmesinin, büyük şehirlerin kabul ve teşvik edilmesinin, millî ekonominin lehine sonuçlar doğuracağı ileri sürülmüştür. Bu örneğin de gösterdiği gibi sanayi yerleşmelerinde asıl dikkate alınması gerekli faktörler, enfastrü-

rüktür, ulaştırma, işgücü, hammadde, pazarlama imkânları gibi kuruluş yeri faktörleridir. Stratejik düşünceler de, bunlardan yalnız bir tanesi olmak gerekir.

Nüfusun ve sanayiın sadece birkaç büyük şehirde toplanmasının optimum bir seviyeyi aşmasıyla, birtakım sosyal kayıpların da ortaya çıkacağı doğrudur. Sosyal adaleti gerçekleştirme amacıyla, özel inisiyatifin kuruluş yeri kararlarına müdahale eden refah devleti, şehirleşmede ve sanayileşmede bölgelerarası bir denge yaratmaya çalışırken, çeşitli bölgelerde yaşayan insanları aynı seviyedeki hizmetlerden yararlandırılmak ister. Buna ek olarak, yaşanan çağın şartları da, sanayiın dağılımında, nükleer silâhlardan korunma kolaylığını gözetmeyi gerektirebilir. İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de bir Krallık Komisyonunca hazırlanan bir raporda (Barlow Report) bu yolda telkinler yer almış ve Londra'daki aşırı temerküzün önüne geçilmek istenmiştir.

Bugün için, nükleer silâhların tahrip kabiliyeti imar plânlarındaki ayarlamalarla tehlikelerin önlenmesine imkân vermeyecek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu itibarla değil yalnız münferit şehirler bakımından, bölgeler için bile, sınaî kuruluşları savunma amaçlarıyla yerinden oynatmanın faydalı olacağı düşünülemez. Ancak, diğer kuruluş yeri faktörleri hesaba katıldıktan sonra belli ölçüler içinde kalınmak şartıyla sanayide desantralizasyona gitmek uygun olabilir. Yukarıda bahis konusu edilen Doğu Marmara Bölgesi Ön Plânında, bazı sınaî tesisler için, İstanbul'dan ötede, İzmit - Adapazarı bandı üzerinde kuruluş yeri tavsiye edilmesinin nedenlerini de tek açıdan görmemek gerekir. Çünkü Sanayi, şehirden ve şehirleşmeden ayırmağa imkân yoktur.

Şehir plânlarının yapılmasında seyreltme maksada elverişli olmadığı gibi, ihtiyaca ve şehir karakterine uygun bir derecelendirme yapılmadan münferit inşaatın esas kabul edilmesi de, günümüzün, ekonomik ilkeleri daima gözönünde tutan şehircilik anlayışı ile telif edilemez.

Amerika Ekonomisi ve Vergi İndirimi

Sene başında Amerikan Reiscumhuru Lyndon Johnson İktisadi durum hakkındaki mesajını kongreye okumuş ve Temmuz 1964 de başlayan 1964/1965 mali yıla dair bütçe tekliflerini sunmuştur. Bu notta Amerikan ekonomisindeki gelişmeleri ve içinde bulunduğumuz yıl için yapılan tahminleri gözden geçirmek istiyoruz.

Amerikan ekonomisinde son senelerde dikkati celbeden husus millî gelirden üç sene arka arkaya görülen devamlı artış olmuştur. 1962 ve 1963 senelerinde Amerikan ekonomisinin büyümesi şöyle olmuştur : 1962 senesinde gayri sâfi millî hâsıla

555 milyar dolara yükselmişti. 1963 senesinde ise, gayri-sâfi millî hâsıla 584 milyara yükselerek % 5,4 nisbetinde artmıştır. Fiyatlardaki çok hafif artış için gerekli düzeltme yapıldıktan sonra reel olarak % 3,5 - % 4 arasında bir artış mevzu bahisdir. Amerikan ekonomisinin cesametinde bir ekonomi için, bu küçümsenmeyecek bir başarıdır. Merhum Reiscumhur Kennedy 1963 yılında, kurumlar ve gelir vergisinde geniş ölçüde indirimler yapan bir kanunun kongre tarafından kabul edileceğini ümit ediyordu. Fakat 1963 te bu tasarı uzun boylu görüşüldüğü halde kanunlaşması mümkün olamamıştı. Vergi indiriminin esas hedeflerinden biri müstehlikler elinde kalan iştirâ gücünü arttırmak, istihlâk alımlarını genişletmek ve böylece Amerikan ekonomisine yeni bir dinamizm kazandırmak idi. 1963 te bu indirim gerçekleşmediği halde millî hasılda önemli bir artışın kaydedilmiş olması şayanı dikkattir. Artışın başlıca faktörleri, sürekli istihlâk malları ve bunlar meyânında bilhassa otomobil alımlarında vukubulan sür'atli gelişme ile mesken inşaatındaki artışlardır.

1964 yılında, Kennedy'nin Kongreye sunmuş olduğu vergi indiriminin gerçekleşeceği muhakkak gibidir. Bu tasarının kongre tarafından kabulünü kolaylaştıracak cihet, Reiscumhur Johnson tarafından sunulan 1964/65 bütçesinin harcamalarında yapılan önemli kısıntılardır. Bu suretle, vergi indiriminin bütçede çok büyük açıklara sebebiyet vereceği endişesi geniş ölçüde zail olmaktadır. 1964/65 bütçesinde harcama seviyesi için ilk hazırlanan tahmin bu seviyenin 103 milyarı bulması şeklinde idi. Vergi indirimi yapıldıktan sonra, aynı mali yıl için beklenen devlet gelirleri yekûnu 88,4 milyarı bulmaktadır. Bu vaziyete göre, 1964/65 te bütçe açığı 15 milyar dolara yaklaşacaktı. Sulh zamanında bu ölçüde bir bütçe açığı vâki olmamıştı ve kongreye düşündüren husus bu idi. Johnson'un sunduğu bütçede, ilk tasarıya nazaran ehemmiyetli tasarruflar yapılmış ve bütçede harcama toplamı 98,4 milyara indirilerek muhtemel açık 10 milyar dolara düşürülmüştür. 1963/64 bütçesinde harcamalar 92,6 miyarı bulmaktadır. Şu halde, harcamalarda 6 milyarlık bir artış mevzuubahistir. Bütçenin en mühim unsuru olan Millî Savunma masrafları 52,8 milyardan 55,3 milyara yükselmektedir.

Mevcut şartlar altında, hükümete bağlı iktisatçılar 1964 yılında gayri-sâfi millî hâsılanın 620 milyar dolara yükseleceğini tahmin ediyorlar. Böylece, cari fiyatlarla artış nisbeti % 6,5 ve reel olarak artış nisbeti % 5 i bulacaktır.

Buna rağmen, 1964 te Amerikan ekonomisi tam kapasite ile çalışmayacaktır. İşsizlik haddi % 5 in üstündedir. Son senelerin diğer zayıf noktası olan tediye muvazenesi açığında 1963 yılında bir düzelme görülmüştür. Doğu blokuna hububat satışı ve dış yardımın indirilmesi ile, 1964 te tediye muvazenesi açığının daha da daralması beklenmektedir.

De Gaulle'un Basın Toplantısı

Komünist Çin'i resmen tanıdıktan dört gün sonra Fransız Reiscumhuru De Gaulle Paris'te bir basın toplantısında muhtelif mevzularda ve bu arada Çin ve Asya meselelerine Avrupa birliğine dış yardımlara değinerek düşüncelerini ifade etmiştir.

De Gaulle Güney Asya'da, anti komünist rejimleri ayakta tutmak şeklindeki Amerikan politikasının başarısızlığa mahkûm olduğunu düşünmektedir. Vietnam, Kamboçya, Laos, Siam ve belki de Malaya gibi devletlerin, Doğu ve Batı bloklarının ve Çin'in de rızası ile tarafsız hale getirilmesini tavsiye etmektedir. Asya'nın bu bölgesinde bir tarafsızlık sahası meydana getirebilmek ise, Çin'in tasvip ve iştirakinin şart olduğunu ilâve etmektedir.

Vietnam'daki hâdiseler gösterdiği gibi, Amerika'nın bu sahadaki politikasının pek başarılı olduğu söylenemez. Bu bakımdan De Gaulle haklıdır. Ancak meseleler, De Gaulle'un ifade ettiği kadar basit değildir. Amerika senelerden beri takip ettiği politikayı birden terketmesi ve tarafsızlık yoluna girmesi hiç kolay değildir. Bu hareket, hem Amerika'nın kendi prestiji bakımından güçtür, hem bölgedeki diğer müstaklil devletler üzerindeki tesirleri hesaba katmak gerekir.

Yukarıdaki müşküller halledilebilse dahi, tarafsız olan rejimler bu memleketlerde tutunabilecekler midir? Böyle bir fazaiyede bulunmak, bu memleketlerde olgun siyasî kadroların mevcudiyetlerini ve bunların komünistlerle beraber veya onların haricinde müessir rejimler kurabileceklerini kabul etmektir. Misaller ve tecrübeler şimdiye kadar bunu teyit etmemiştir. Belki Fransız Reiscumhuru, tarafsız rejimlerin Fransa veya Avrupa Birliği tarafından destekleneceğini ve bu sayede başarı kazanacağını düşünüyor. General'in, Avrupa'nın, Rusya ve Amerika haricinde üçüncü bir yol, üçüncü bir ideoloji teşkil edebileceğini ifade etmesi, yukarıdaki çareî hale meylettığı intibainı bırakıyor. Bu mümkün müdür, değil midir, şu anda kestirmek kabil değildir. Ancak, yeni çareî hal aranırken Amerika ile işbirliği yapmak zaruridir. General De Gaulle'un plânlarındaki zayıf nokta, böyle bir işbirliğini sanki lüzumsuz addetmesidir.

Avrupa birliği mevzuunda, De Gaulle yine eski tasavvurunda ısrar ederek, birliğin mi'letlerin üzerinde yeni beynelmil müesseseler yolu ile değil, hükümetlerin daha sıkı işbirliği yapmak suretiyle gerçekleşmesini temenni etmiştir. De Gaulle ayrıca Ortak Pazarda ziraf maddelerin ticareti mevzuunda varılan anlaşmadan dolayı Almanya'yı tebrik etmiştir.

Nihayet De Gaulle dış yardım mevzuuna değinerek, Fransa'nın bu mevzuda senelik 2,5 milyar dolara varan programı ile başta geldiğini ifade etmiştir. Malûm olduğu üzere, bu yardımın ezici çoğunluğu şimdiye kadar eski Fransız sömürgelerine veriliyordu. De Gaulle yardımın genişletileceğini ve Asya ile Güney Amerika'yı ihtiva

edeceğini kaydetmiştir. Bu bakımdan yakında Meksika'ya yapacağı seyahat üzerinde durmuş ve Kamboçya Devlet Reisi Prens Sihanonk'ın Paris'i ziyaret edeceğini söylemiştir.

Fransa'nın dış yardımı politikasında vukubulan bu gelişme, çok memnuniyet vericidir. Malûm olduğu üzere, Fransa 1963 yılında konsorsiyum çevresinde Türkiye'ye cem'an 25 milyon dolar vereceğini de taahhüt etmişti. Fransız Başvekilinin Ankara'yı ziyareti esnasında ilân edilen bu karar, Türkiye'de müsbet tepkilere yol açmıştı. Ancak, maalesef bu yardımın henüz yapılmadığı ve müzakerelerin devam ettiği anlaşılıyor. Gecikmenin sebeplerini bilmiyoruz. Fransa'nın münhasıran proje finansmanı üzerinde ve yardımın Fransa'da sarfedilmesi üzerinde ısrar ettiğini tahmin ediyoruz. Eski Fransız topraklarına yapılan yardıma tatbik edilen bu şartların, diğer yardımlarda daha seyyal şekle konulması ve proje finansmanı yanında, bir miktar serbest yardımın verilmesi şayanı temennidir. Fransa'nın altın ve döviz ihtiyatları 7 milyon dolara yakındır. Bu bakımdan yakın gelecekte herhangi bir endişesi olmaması gerekir.

Doğu Avrupa'da İktisadi Gelişmeler

Çeşitli vesilelerle anlaşıldığı üzere, son üç yılda Doğu Avrupa memleketlerinin iktisadî büyümeleri yavaşlamıştır. Bu notta, 1961, 1962 ve 1963 yıllarında, Sovyet Rus-

ya, Yugoslavya ve Arnabutluk hariç olmak üzere, bu bölgede bulunan diğer memleketlerde milli gelir, sınaî istihlal ve ziraf istihlaldeki hareketler hakkında elde edilen bilgileri kısaca özetlemeğe çalışacağız.

1960 ve 1961 yıllarında, bu bölgedeki memleketlerde milli gelir ortalama olarak % 6 nisbetinde artmıştı. 1962 de ise artış hızı % 3'e düşmüştür. Alınan ilk bilgiler, 1963 te artış hızının 1962 nin üzerinde olmayacağını gösteriyor. Polonya ve Doğu Almanya'da fiyatlarda hissedilir artışlar vukubulduğundan, reel olarak artışın %3 ün altına düşmesi muhtemeldir. Çekoslovakya'da 1963 yılında hem milli gelir, hem sınaî istihlal 1962 seviyesinin altına düşmüştür.

Ziraf istihlalde duraklama devam etmektedir. 1962 de iklim şartları dolayısıyla, Romanya, Çekoslovakya ve Polonya'da mahsul 1961 seviyesinin altına düşmüştü. 1963 te mahsul biraz daha iyi olmakla beraber, yine tatmin edici değildir.

Sınaî istihlaldeki büyüme hızı yavaşlamaktadır. Doğu Avrupa bölgesinin heyeti umumiyesinde artış hızı 1961 yılında % 9 iken, 1962 de % 8 e ve 1963 te % 5 civarına düşmüştür. Sınaî istihlalde 1963 te artış hızının en yüksek olduğu memleket Macaristan olmuştur (% 7). Sınaî bakımdan bölgenin en önemli devletleri olan Doğu Almanya ile Çekoslovakya'da artış hızı % 2-3 civarında kalmıştır. Polonya'da ise % 5 i bulmuştur.

Sebepler ne olursa olsun. 1963 neticelerinden çıkan mâna, arka arkaya üç sene zarfında ekonomilerin büyüme haddinde bir yavaşlama vukubulduğudur.

İncelemeler

Sosyalist Ekonomilerde Organizasyon, Fiatlar

Osman OKYAR

Bundan evvel Forumda yayınlanan iki incelemede son yıllarda, sosyalist ekonomilerde başgöstermiş olan iki büyük probleme değinmişim. Birinci problem, bu ekonomilerde ham madde, yarı mamul ve nihai mamul stoklarının aşırı terakümü ve stok artışlarının millî harcamaların gittikçe yükselen nisbetlerini teşkil etmesi ile ilgili olan problemdi. İkinci problem de senelik yatırım harcamalarında, tamamlanmamış yatırım harcamaları hisselerinin yükselmesi ve böylece yatırımların tamamlama müddetlerinin uzaması şeklinde tecelli ediyordu. Bir yandan lü-

zumsuz stok hareketi olarak, diğer yandan yatırımlarda aşırı şekilde sermaye dondurulması olarak ortaya çıkan meseleler, sosyalist ekonomilerde bünye ve organizasyona müteallik uzun vâdeli derin problemlerin mevcudiyetine delâlet etmektedir. Sosyalist ekonomiler, başta Sovyet Rusya olmak şartıyla, bugün, ileri bir iktisadî gelişme safhasına girmişler ve dolayısıyla ekonomileri dahilindeki iktisadî münasebetler, daha muğlak ve çok taraflı veçheller arzemeğe başlamıştır. Müstehlikler de, muayyen bir refah seviyesine ulaştıktan ve asgari hayat ihtiyaçlarını tat-

min edebildikten sonra harcamaların-
da daha dikkatli davranmak ve tercih-
lerini kullanmak yolunu tutmuşlardır.
Böyle bir gelişme safhasına vardktan
sonra sosyalist ekonomilerin önüne çı-
kan başlıca mesele şu oluyor : İlk geli-
şme safhasında tatbik ettikleri iktisadî
organizasyon ve plânlama usullerini
aynen devam ettirmeğe teşebbüs ede-
cekler mi yoksa, bu usullerin halen
vardıkları gelişme safhasına uygun ol-
madıklarını kabul ederek, bunlarda
esaslı değişmeler yapmaya yanaşa-
caklar mı? 1956 dan beri Sovyet Rus-
ya'da ve diğer sosyalist memleketler-
de plânlama ve fiyat teşekkülü mevzu-
unda başlamış olan tartışmalar, mez-
kûr meselelerin ne kadar önem kazan-
dığını gösteriyor. Haddi zatında, bu
mevzularda tartışmaların cereyan ede-
bilmesi hâdisesi dahi, Stalin'den sonra,
Rusya'da ve diğer memleketlerde vuku
bulmuş ve bulmakta olan değişmelerin
bir işaretidir.

İleri sürülen yeni teklifler pratik
çareler şeklinde olmakla beraber, zim-
men de olsa, bazı ideolojik cihetler ta-
şıdıkları anlaşılıyor. Böylece, fiyatların
teşekkülünde kapital unsurunun nazarı
itibara alınması lâzım geldiği veya
teşebbüslerin plândaki başarı derece-
lerini ölçerken, fizikî istihsalin değil de,
kârlılık nisbetinin kıstas olarak alınma-
sı lâzım geldiği şeklindeki teklifler, bir
çok Sovyet aydınları ve iktisatçıları ta-
rafından Marksizm nazariyesinden bir
uzaklaşma şeklinde tefsir edilmektedir.
Bu itibarla, açıkça ifade edilmemekle
beraber, dergi ve gazetelerde cereyan
etmekte olan tartışmaların ideolojik ci-
hetler taşıdığı da söylenebilir.

Aralarında sıkı irtibatlar mevcut
olmakla beraber, mevzuyu iki kısımdan
özetlemek faydalı olacaktır: fiyat te-
şekkülü meselesi ve teşebbüslerin plân
içinde mükâfatlandırılması meselesi:
Bunu aşağıda yaparken, Avrupa ikti-
sadi komisyonunun 1961 ve 1962 yıl-
lık raporlarında sosyalist ekonomilerin
tahlillerine dayanmaktayım.

Malûm olduğu üzere, Sovyet Rus-
ya'da fiyat hesabının esası maliyettir.
Maliyetten sonra, maliyete muamele
vergisi ilâve edilmekte ve müstehlikin
ödediği fiyat bu sonuncu fiyat olma-
ktadır. Şimdilik muamele vergisi mesele-
sini bir kenara bırakalım ve maliyet
hesabı üzerinde duralım. Maliyet sade-
ce istihsalde mevzu bahis olan müte-
hâvil masraflara göre mi hesab edil-
meli, yoksa sabit sermaye ve bazı hal-

lerde tükenir tabii kaynaklar için rant-
lar da hesaba katılmalı mı? Maliyet
hesabı meselesi kısaca budur. Maliyet
hesabı meselesinden sonra ortaya çı-
kan diğer bir mesele de, miyatların tes-
bitinde maliyetlerin, müstehliklere
malların nisbî faydalarını aksettirecek
şekilde değiştirilip değiştirilmeyeceği
meselesidir.

Bugün fiyat tesbiti şöyle cereyan
ediyor: Teşebbüsün istihsal uğrunda
satın aldığı malzeme ve ham madde-
nin kıymeti, artı direkt emek gücü mas-
rafı artı amortisman artı mütevazî bir
kâr haddi, maliyeti teşkil ediyor. Bu
yoldan gidilerek her mal veya madde
için ortalama maliyet değerleri hesab-
ediliyor. Bölgeler arası mühim farklar
varsa bölgelere göre maliyet farklı tes-
bit edilebiliyor. Bazı hallerde, Merkezî
Plân Teşkilâtı tarafından tesbit edilen
fiyatlar ile yukarıdaki şekilde hesap-
lanan ortalama maliyetler arasında
farklar görülebiliyor.

Fiyat tesbiti meselesi, Sovyet ikti-
satçıları arasında kararetti tartışma-
lara yol açmıştır. Bazı iktisatçıları, fiyat-
ların tesbitinde yukarıda izah ettiğimiz
maliyet değeri hesabı usulünün terke-
dilmesi ve bunun yerine, amortisma-
na ilâveten sermayenin maliyetini ak-
settirecek bir unsurun nazarı itibara
alınmasını istemektedirler. Bugünkü fi-
yat bünyesini rasyonel olmamasının
plânlama için de bir engel teşkil etti-
ğini ileri süren bu iktisatçıları, fiyatlar-
da sermaye için bir standart masraf
kabul edildiği takdirde, fiyatların, çe-
şitli mallar istihsalinde kullanılan
istihsal unsurlarının nisbî hisselerini
daha iyi aksettireceğini ifade ediyorlar.
Fiyatların tesbitinde böyle bir esash
değişmeyi ileri sürenler meyanında,
Sovyet İstatistik İdaresinin Başkan Mu-
avini olan Malyshev'in bulunması dik-
kati celbediyor.

Sermaye unsurunun fiyat tesbitin-
de nazarı itibara alınmasının doğru
olup olmadığı mevzuuna ilâveten, fi-
yatların, müstehliklerin fayda ölçülerini
ve dünya piyasalarının durumunu
aksettirmesinin icabedip etmeyeceği de
tartışılıyor. Umumiyetle sermayenin
nazarı itibara alınmasını isteyenler,
müstehlik tercihlerinin de nazarı itibara
alınmasını isteyenlerdir. Sovyet Rusya-
nın dış ticaretine giren malların fiyat-
larının dünya piyasalarında münase-
betlere yaklaştırılması lüzumunu ifade
edenler meyanında Gosplân'ın Başkan
Muavini İvanov vardır.

Tartışmalar hâlen devam etmekle
beraber, fiyatların tesbiti usulünde
esaslı değişme yapılmasını isteyenlerin
düşünceleri, ana hatları ile, henüz ka-
bul edilmemiştir. Bununla beraber, ba-
zı mühim sahalarda, eskiden mevcut
sistemin, değiştirilmesine doğru fiilî
adımlar atılmıştır. Bu arada, 1960 yı-
lında, Rusya'da bütün sabit kıymetler
yeniden değerlendirilmiş ve değeren-
dirme neticesinde, amortisman lar ye-
niden hesab edilmiştir. Evvelki amortis-
manların sermayenin idamesi ve yeni-
lenmesi için kâfi olmadığı, böylece
meydana çıkmıştır. Bundan maada,
Rus Komünist Partisinin Merkez Heyeti,
1962 de, bazı mühim maddelerin fiyat-
larını yeniden gözden geçirmiştir. Bazı
maddelerin fiyatları (demirden gayri
metaller) yükseltildiği halde, diğerleri
için nihai kararlar henüz alınmamıştır.
Bu münasebetle, Gosplân Başkan Mu-
avini, dünya fiyatlarına yaklaşıması
mevzuunda, demir ve manganez cev-
herleri, soda, ham demir, çelik, kömür
ve kereste fiyatlarının yükseltilmesi
icabederken, fuel-oil, çimento ve sen-
tetik kauçuk fiyatlarının indirilmesi lâ-
zımgeldiğini ifade etmiştir.

Fiyatlar hakkındaki tartışmaya pa-
ralel olarak ve bir çok bakımlardan
bununla irtibatlı olarak, organizasyon
ve plânlama usulleri üzerinde de mü-
nakaşalar yapılmıştır. Aşağıda bunla-
ra geliyoruz.

**

Burada münakaşa mevzuu, teşeb-
büslerin plâna göre ne şekilde mükâ-
fatlandırılacağı mevzuudur. Mevcut sis-
tem ana hatları ile şöyledir: Her te-
şebbüs için plânda kendisine tâyin edi-
len hedefi gerçekleştirme derecesini
ölçen bazı kıstaslar tâyin edilmekte-
dir. Bu kıstasların başlıcası fizikî istih-
saldır. Teşebbüs için idareci primleri
ve teşebbüs fonu ismi altında meblâğ-
ların serbest bırakılması hedef olarak
kendisine tâyin edilen istihsal seviye-
sini gerçekleştirilmesine bağlıdır. Ay-
rıca teşebbüse ödenecek tesvik fonla-
rının miktarını tâyin eden baska endi-
katörler (Kıstaslar) mevcuttur. Bunlar,
teşebbüsün malîyetinde yapılacak ta-
sarruflar, işçi produktivitesinin yük-
selmesi ve teşebbüsce sağlanan kâr
haddi gibi hususlardır. Teşebbüs, esas
kıstası karşılıklı olarak, tesvik fonlarından
hisse almaya hak kazandı mı, hisselerin
miktarı, son olarak savılan endikatörle-
re muhtelif ağırlık tanıyan bir endekse
göre tâyin edilir. Dediğimiz gibi, teş-

vik fonu idarecilere ödenen primler ile teşebbüs fonu ismi verilen fondan ibarettir. Bu sonuncu fonun kullanılışı şöyle düzenlenmiştir. Fonun % 20 sinin altına inemeyecek bir hissesi yeni tekniklerin tatbiki veya sermaye teşekkülü için, % 40 ının altına inemeyecek bir hissesi meskenler veya sosyal mahiyette inşaat için, geri kalan hisse de personel primleri, işçi refahı ve dinlenme kampları gibi mevzular için kullanılmaktadır.

Kısaca tarif ettiğimiz halihazır sistemin bazı önemli aksamalara sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır. Evvelâ plânlama safhasında, Merkez Teşkilât ile teşebbüsler arasında kaçınılmaz çatışmalar meydana gelmektedir. Teşebbüsün başarısı, plân hedefinin ne nisbette aşıldığına göre ölçülünce, teşebbüslerin menfaati plân hedefini mümkün olduğu kadar alçak tesbit etmek oluyor. Teşebbüsler hakiki imkânlarının altında hedefler tesbit etmek istiyorlar. Merkezî otoriteler ise, plânın fazla alçak tâyin edilmesine mâni olmak için, primler için üst hududun, hedeflerin fazlasıyla gerçekleştirilmesinin alçak bir derecesinde tesbit edilmesini istiyorlar.

Saniyen, plânın tatbiki esnasında, teşebbüsler, teşebbüs primlerinin tâyîninde en büyük önemi taşıyan kıstasa veya kıstaslara ehemmiyet vermek temayülündedirler. Mevcut kıstasların kısmî mahiyette olmaları dolayısıyla, neticeler, ekonominin heyeti umumiyesinin menfaatlerine uygun olmayabiliyor. Ayrıca muhtelif kıstasların birbirleriyle kabili telif olmamaları veya bu kıstasların aynı zamanda gerçekleşmesinin ancak mahzurlu yollara başvurulması ile mümkün olması ihtimalleri vardır.

Nihayet, mevcut sistem neticesi olarak, kullanılan sabit ve döner sermaye birimi başına istihsali azamileştirmek hususunda teşvik yok gibidir. Teşebbüsler, teknik terakkileri tatbik etmek ve modernleştirmeye gitmek mevzularında da teşvik edilmemektedirler. Yeni metodların veya makinelerin kullanılmasının, ananevî endikatörlere (istihsal, prodüktivite ve maliyet düşürülmesi) göre plânın gerçekleştirilmesini kısa vâdede engelliyebilmesi mümkündür. Onun için, teşebbüsler bundan kaçınır.

1962 yılında, Harkof İktisat Enstitüsünden Dr. Liberman, plân ve orga-

nizasyon mevzularında geniş bir reformun yapılmasını öngören tekliflerini yayınladı. Liberman'ın hareket noktası, teşebbüsün esas itibariyle iki vazifesi bulunduğu düşüncesidir: Bu vazifelerin biri, muhtelif neviden bazı malları muayyen miktarlarda istihsal etmek, diğeri de bunu en rasyonel ve randımanlı şekilde yapmaktır. Birinci vazife, merkezde tâyin edilen bir plânda tesbit edilebilir ve böylece merkezde kabul edilen istihsal hedefleri, teşebbüse prim ödemelerinin ön şartını teşkil eder. Diğer bütün plân hedefleri, ister prodüktivite, ister istihdamı, ister ücret, ister maliyetin indirilmesi hedefleri olsun, bizzat teşebbüs tarafından tâyin edilecektir. Keza, teknik değişme, yatırım ve finans mevzularında plânlar teşebbüs tarafından yapacaktır. Teşebbüsün hareketlerini tâyin edecek olan kıstas, esas itibariyle, kullanılan sabit ve döner sermayeye göre hesaplanacak kâr haddi olacaktır. Kâr hadi, rasyonel çalışan işletmelerde bile istihsal şartlarına ve ham maddeler ile mamullerin nisbî fiyatlarına göre değişebileceğinden, benzerlik arzeden teşebbüs grupları için normal rantabilite hadlerinin tesbiti tavsiye edilmektedir. Teşebbüse primlerin ödenmesi de, şu veya bu şekilde, kâr haddine bağlanacaktır.

Mükâfatın tâyîninde istihsal miktarı kıstasını terketmekle, Dr. Liberman, ekonomilerin iyi işlemesine engel olan hususları bertaraf etmek ümidindedir. Bu arada istihsalde lüzumsuz derecede fazla ham madde ve sair inputları kullanmak temayüllerinin, her çeşit stokları aşırı şekilde biriktirmek ve sermayeyi dondurmak temayüllerinin düzeltilmesi istihdaf ediliyor.

Görülüyor ki Liberman'ın teklifleri, Sovyet ekonomisinin plânlama ve organizasyonunda çok esaslı değişmeleri öngörmektedir. Şunu da ilâve edelim ki, yapılan faraziyelerden biri, yukarıda ele aldığımız fiyatlar mevzuunda, gereken düzeltmelerin yapılacağı ve fiyatların rasyonel bir bünyeye kavuşturulacağıdır.

Liberman'ın teklifleri, teferruat ve tatbikat noktalarında tenkit edilmiştir. Asıl mühim olan umumî mahiyette bir tenkit, bu tekliflerin ekonomide şayanı arzu olmıyan bir ciomatikliği meydana getireceğidir. Diğer bir deyişle, teşebbüs kâr saikine bağlanan endikatöre tâbi tutulursa, teşebbüslerin merkezî

plânın froritelerine göre hareket etmeyecekleri söyleniyor ve merkezden tâyin edilen başka endikatörlere ihtiyaç bulunduğu ilâve ediliyor.

Dr. Liberman'ın teklifleri, Rus Akademisinin İlmî Heyetine getirilmiş ve muayyen ölçüde, bu heyetin desteğini kazanmıştır. Plânlama teşkilâtı da yeni sistemin muhtelif istihsal kollarından seçilmiş bazı teşebbüslerde tecrübe olarak tatbikini tavsiye etmiştir. Halihazırdaki safha budur.

**

Bu yazıda, fiyatlar ve plân hedeflerinin tâyin tarzı mevzularında, sosyalist ekonomilerde ve bilhassa Sovyet Rusya'da cereyan etmekte olan tartışmaları ve ileri sürülen teklifleri özetlemeğe çalıştık. Bu ekonomilerin son yıllarda karşılaştıkları problemler ve bu mevzularda cereyan etmeğe başlıyan nazari tartışmalar, insanda, bu ekonomilerin bir dönüm noktasına geldikleri intibanı uyandırıyor. Şimdiye kadar, merkezî otorite, teşebbüsler hareketlerini çok şümüllü bir şekilde tâyin ve kontrol ediyordu. Plânlamanın başlıca âleti de, çeşitli sektörlerde ihtiyaçlar ve istihsal arasında maddî denkliklerin kurulması idi. Sektörler için kararlaştırılan istihsal miktarları sonradan teşebbüslere dağıtılıyordu. İhtiyaçların henüz çok çeşitlenmediği ve sadece hayatî ihtiyaçların ön plânda rol oynadığı bir gelişme safhasında, yukarıdaki plânlama tekniğini başarı ile tatbik etmek mümkün olmuştu. Fakat ekonominin bünyesi gittikçe daha muğlak bir şekil aldıktan ve müstehliklerin ihtiyaçları çok daha mütenevvi ve şümüllü olmaya başladıktan sonra, eski ölçülerde merkezî kontrolü muhafaza etmek ve maddî denklikler usulü ile plânlamaya devam etmek mümkün müdür? Tutulabilecek yeni yol, - Dr. Liberman'ın telkiflerinde olduğu gibi -, merkezî kontrolü yumuşatmak ve Batının iktisadî organizasyonunda olduğu gibi, teşebbüslerin hareketinin kıstası olarak kâr haddini kabul etmektir. Bu esaslı değişmelerin ise ideolojik mukavemetlere yol açması mukadderdir. Önümüzdeki senelerde sosyalist ekonomilerde iktisadî organizasyon mevzuu büsbütün önem kazanacak ve iktisadî büyüme ile modernleşmeyi sağlayacak yeni yolun ideoloji uğruna feda edilip edilmeyeceği anlaşılacaktır.

Millî Gelir Tahminlerinde ikilik

Vedat ELDEM

Bugün, millî gelirimizin seyrini gösteren iki rakam serisi vardır. İki rakam serisinin bulunması aslında mühim bir şey değildir, amma bunlar Devletin iki ayrı teşkilâtı tarafından yapılır ve birbirinden farklı neticeler gösterirse, Devlet İstatistik Enstitüsü (D.İ.E.) «1957 yılından beri millî gelir, fert başına % 5 artmıştır» derken, Devlet Plânlama Teşkilâtı (D.P.T.) «aynı müddet zarfında millî gelir, adam başına % 2 azalmıştır» derse, elbette ki vatandaş «bu nasıl iştir?» diye düşünür ve izahat bekler.

1950 yılında çıkarılan bir kanunla millî gelir tahminlerini yapmağa istatistik teşkilâtı memur edilmiştir. Ancak, bu teşkilâta böyle bir görevin tevdi, resmî veya hususî diğer bir teşebbüs veya şahsın müstakilen tahminler yapmasına mâni değildir.

İstatistik teşkilâtı ister Umum Müdürlük ister Enstitü şeklinde çalışsın, bütün Devlet dairelerimiz gibi, ağır çalışan bir teşkilâttir. Aylık bültenlerini bir senelik gecikme ile neşreder; son millî gelir rakamları ise 1961 senesine aittir. Halbuki millî gelirin senelik veya daha kısa fasıllarla seyrini zamanında takip edebilmek, bugün bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bilhassa kalkınma plânının tatbikatını takip ve kontrolla mükellef merciler, bu ihtiyacı herkesten fazla hissederler. D.İ.E. görevini zamanında yapamaz veya neşrettiği neticeler şüphe uyandırırca, bu işin başkaları tarafından yapılmasına teşebbüs edilmesi tabii ve hattâ faydalıdır. Diğer taraftan bir hayli ihtisas isteyen bu işin memleketimizde muhtelif yönlerden yürütülebildiğini görmek sevindirici bir hâdisedir. Ancak sevincimizi izharda acele etmeyelim. Çünkü hakikatta müstakilen hazırlanmış ikinci bir tahmin mevcut değildir. D.P.T., Enstitü tarafından neşredilen neticeler üzerinde bazı değişiklikler yapmayı uygun bulmuş ve böylece ikinci bir rakam serisi meydana gelmiştir. Bunları karşılaştırmadan önce, millî gelir çalışmalarının geçirdiği safhalara bir göz atalım.

Millî gelir hesaplarının esasları, mülga İstatistik U. Md. bünyesi içinde kurulan ve zaman zaman yabancı uzmanların yardımından istifade eden,

bir etüd grubu tarafından, 1950 ile 1955 yılları arasında tesbit edilmiştir. Bu etüd grubunun çalışmaları sekteye uğradıktan sonra, hesaplar evvelce vaz edilen esaslar üzerinden, Teşkilâtın kendi personeli ile yürütülmüştür.

Ancak bu uzun devre içinde, kontrol mahiyetinde herhangi bir çalışma yapılmadığı için, her biri başka usullere göre yürütülen sektör hesaplarında değişik gelişme farkları husule gel-

miş, şöyle ki bugün hesabın muvazene ve ahengine bozulmuş nazarele bakılabilir. Bir taraftan neticelerin alınmasındaki gecikme, diğer taraftan hesapların doğruluğu hakkında şüphelerin doğması, D.P.T. nı bu sahada bazı çalışmalar yapmağa zorlamıştır. Ancak bu çalışmalar mevcut hesaplarda bazı tashihler yapmaktan ileri gitmemiş, hele metodları ve usulleri üzerinde hiç durulmamıştır. D. İ. E. ile D.P.T. rakamları arasındaki farklar 1958 yılı ile başlar ve her sene değişik nisbetler arzeder.

Aşağıda bu iki teşkilâtın millî gelire ait tahminleri karşılaştırılmıştır.

MİLLÎ GELİR TAHMİNLERİ

	D. İ. E.		D. .P. T.		İlk tahmin arasındaki fark (%)
	Mily. TL.	1957 = 100	Mily. TL.	1957 = 100	
<i>Cari fiatlarla</i>					
1957	26623	100	26623	100	—
1958	33873	128	31475	118	7.5
1959	41778	157	38388	144	8.5
1960	44359	167	41996	158	5.6
1961	46435	175	42022	158	10.5

Sâbit fiatlarla (1948 fiatlarıyla)

1957	13988	100	13988	100	—
1958	15664	112	14581	104	7.3
1959	16312	117	15181	108	7.3
1960	16677	119	15816	113	5.5
1961	16551	118	15518	111	6.8

Farkın esası ziraat gelirlerinin tahmininde bulunduğundan, bu sektöre de bir nazar atfetmek icabeder.

ZİRAAT GELİRLERİ

	D. İ. E.		D. .P. T.		İlk tahmin arasındaki fark (%)
	Mily. TL.	1957 = 100	Mily. TL.	1957 = 100	
<i>Sâbit fiatlarla (1948 fiatlarıyla)</i>					
1957	12005	100	12005	100	—
1958	16144	134	13746	115	17.4
1959	18495	154	16357	136	11.5
1960	19238	160	18016	150	6.9
1961	19052	159	17421	145	9.5

Cari fiatlarla

1957	6248	100	6248	100	—
1958	7343	117	6248	100	17.5
1959	7317	117	6623	106	11.4
1960	7404	118	6908	111	7.3
1961	7178	115	6548	105	9.6

Birleşmiş Milletlerin Gıda ve Ziraat Teşkilâtı (FAO) ile İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD) nin safi ziraat istihsalin seyri gösteren endeksleri mevcuttur. Safi istihsal ile hesaplarımızdaki ziraat gelir mefhumları, az bir farkla aynı şeyi ifade ettiğinden, bu endeksleri D.I.E. ile D.P.T. nin hacim endeksleriyle karşılaştırmak mümkündür.

*Ziraat İstihsal Endeksleri
(1957 = 100)*

	D.I.E.	D.P.T.	F.A.O.	O.E.C.D.
1957	100	100	100	100
1958	117	100	115	112
1959	117	106	117	113
1960	118	111	118	115

D.I.E. endeksinde 1948 fiyatlarının FAO ve OECD endekslerinde ise 1952/56 fiyat vasatileri esas tutulduğu nazarı itibara alınır, bilhassa DIE ile FAO endeksleri arasındaki müşahabet dik-kati çeker. Bu endeksler resmî istihsal miktarlarına müstenit olduğundan, esasen başka türlü olması beklenemezdi. Halbuki DPT bizzat istihsal rakamlarının doğruluğu hakkında şüphe beslemekte ve bunlarda, bazı yabancı uzmanların da tavsiyesine uyarak (1), değişik nisbetlerde indirmeler yapmaktadır.

Bir misal olarak süt istihsaline ait tahminleri ele alalım. Süt istihsalinin kıymeti ziraat gelirin % 20 sine yakın bir kısmını ve tahmini en müşkül maddelerden birini teşkil eder. Öğrendiğimize göre, 1958 yılında resmî süt istihsaline ait tahmin usullerinin değişmesi ile o senenin süt istihsaline bir evvelki seneye nazaran âni olarak % 26 nisbetinde bir artış kaydetmiştir. Hayvan mahsullerinde azalma görülen bir senede, süt istihsalinin bu ölçüde artış göstermesi, usul değişikliğinin bir cilvesinden başka bir şey değildir. Müteakip senelerde de yeni usulle yapılan tahminler eski usule nazaran yüksek neticeler vermiştir. Bu vaziyette elbette ki islah edilmiş bir usulle alınan neticeleri hesaplara intikal ettirmek ve fakat aynı zamanda geçen senelerle devamlılığı temin için bazı ayarlamalar yapmak icabederdi.

D.I.E. yeni usulün tatbikiyle alınan neticeleri hesaplarına intikal ettirmekle iktifa ettiğinden, 1957 ve 1958 seneleri ziraat gelirleri arasında hakikata uymayan bir artışın görünmesine sebebiyet vermiştir. D.P.T. ise süt istihsal seviyesini yükselten faktörü 1958 yılı için bertaraf etmekle devamlılığı

sağlamış fakat yeni usulün getirdiği istihsal fazlalığını hesabına intikal ettirememiştir.

Doğru usul 1957 ve daha evvelki yıllara ait rakamları islah etmekte ki, bunu hiç birisi yapmamıştır.

D.I.E. ne göre ziraat istihsal hacmi, 1958 yılına nazaran, müteakip 1959 ve 1960 yıllarında hemen hemen aynı seviyede kalmışken, D.P.T. mezkûr yıllar için % 6 ve % 11 nisbetinde bir artış göstermektedir; bu suretle 1958 yılında yaptığı tek taraflı indirmelerin kısmen telâfisi cihetine gitmiş ise de, bütün bu ameliyeler sübjektif takdirlere bağlı kaldığından tatminkâr olamamaktadır.

Diğer sektörlerden inşaat, nakliyat, serbest meslek ve mesken gelirlerinde D.I.E. ile D.P.T. rakamları arasında mühim farklar mevcuttur. Bunları birer birer ele alarak, faydasına kani olmadığımız bir tahlile gitmeyeceğiz. Yalnız şu ciheti tekrar etmekte fayda vardır ki, Plânlama Teşkilâtının, İsta-

tistik Enstitüsü rakamları üzerinde durarak bunları islahat çalışması çıkar bir yol değildir.

Bugünkü millî gelir rakamları, nüfusun iktisadî faaliyet taksimatı ile irtibatını kaybetmiş, tahmin usullerindeki farklar dolayısıyla sektörlerin değişik inkişaf seyri bunların arasındaki muvazeneyi bozmuş, cari ve sabit fiyatla yapılan tahminler arasındaki münasebetten bir netice çıkarmak imkânsız hale gelmiştir. Bu sebeplerden dolayı mevcut hesaplar üzerinde yapılan ve yapılacak ıslahatın faydası çok mahduttur.

Kanaatimizce eski hesapları bir tarafa bırakarak, mevcut daha geniş imkânlarla ve birkaç yönden aynı zamanda yeni baştan bir tahmine gitmekten başka çare yoktur. Bilâhare eski tahminlerle bir bağlantı kurmak her zaman mümkündür.

(1) Ralph Nelson «Buğday istihsalinin esası» adlı yazısında % 20-23 arasında bir indirmeyi tavsiye etmektedir.

YENİ YILDA 3 ÇEKİLİŞTE

23

Apartment Dairesi

1029000

Lira tutarında para ikramiyeleri...

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basın A. 1013) — 217

imar işleri ve Anayasa Mahkemesi

Ruşen Y. KELEŞ

Anayasa Mahkemesi, 22 Aralık 1963 tarihinde, İmar Kanununun 42 nci maddesinin «hamur» işleriyle ilgili ilk fıkrasını iptal etmiş ve mahkemenin bu kararını 14 Ocak 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlamıştır. Bu yazıda, şehircilikte «hamur» adı verilen kuralın ne olduğu ve önemi kısaca belirtildikten sonra bahis konusu kararın gerekçesi üzerinde durulacaktır.

I. «HAMUR» NEDİR?

İmar Kanununun 42 nci maddesine göre, belediyeler, imar plânlarının sınırları içindeki binalı ve binasız taşınmaz malların plâna uygun şekilde inşaata elverişli hale getirilmesi için, sahiplerinin muvafakatı aranmaksızın, özel kişilere veya kamusal kuruluşlara ait arsalarla birleştirilerek, plân gereğince parsellere ayırmağa ve yüzde yirmi beşi kadar ekşiği ile sahiplerine dağıtmağa yetkili kılınmışlardır. Böyle bir maddenin İmar Kanununa girmesinin başlıca sebebi, taşınmaz mal mülkiyetinin şehirler içinde çok düzensiz bir şekilde dağılmakta olması ve imar faaliyetlerinin plânlı bir şekilde gerçekleştirilmesini büyük ölçüde güçleştirmesidir. Sanayi inkilâbının yaratmış olduğu plânsız ve düzensiz şehirlerin merkezî kesimlerindeki imar faaliyetleri, belediyelere bu yönde yetkiler tanınmasını gerekli kılmıştır. Bu yetkiyi sistemleştiren ilk şehirci, Frankfurt Belediye Başkanı Adickes olmuştur. Daha sonra bir çok ülkelerin mevzuatına böyle hükümler girmiştir (1).

Arsaların hamur edilmesinden sonra, yol, meydan, yeşil saha, otopark gibi kamusal şehir hizmetlerine ayrılan kısımlar karşılığında, arsa sahiplerinden alınan arsa miktarları ülkeden ülkeye değişmektedir. Federal Almanya İmar Kanunundaki oran % 30 dur (2). İsrail'de ve Güney Amerika ülkelerinden bazılarında, bu oranların sırası ile, % 40-50 ve % 35 e kadar yükseldiği görülmektedir (3).

Karşılığında bir tazminat ödenmeden, şehir arsalarının belli oranlarda kamuya maledilmesine imkân veren ilk hüküm, mevzuatımızda Türk ve Ebniye Nizamnamesi ile 1280 tarihinde yer almış ve daha sonra Ebniye Kanununa da geçmiştir. 1663 sayılı kanunla ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu ile cevaz verilen azalma

oranı % 15 idi. Bu oran, 1957 tarihinde çıkarılan bir kanunla % 25 e yükseltilmiştir. Bu yetkiyi, belediyelere tanıyan mevzuatımız, başlangıçtan beri izlendiği takdirde, gerek arsaların azalma oranları, gerekse hamurun kapsamına girecek taşınmaz malların niteliği bakımından devamlı bir gelişme sağlanmış olduğu dikkate çarpar (4). Bunun başlıca sebebi, şehirlerle ilgili plânlı çalışmaların gerektirdiği mülkiyet anlayışında, imar faaliyetlerinin önemine paralel olarak bir gelişmenin kaydedilmiş olmasıdır.

II. ANAYASA MAKEMESİNİN KARARI:

Adı geçen kanun maddesinin sadece birinci fıkrasının, yani, eksilecek arsa oranını gösieren fıkranın iptal edilmiş olduğu görülmektedir. Madde nin tümünün iptali gerektiği yolundaki bazı üyeler tarafından ileri sürülen görüşler kabul edilmemiştir. Bununla beraber, sadece ilk fıkranın iptali bile, bütün maddeyi, anlamsız, sebepsiz ve işlemez hale getirmeye yetmektedir.

İptal kararına esas olan dâva, bir siyasi partinin Meclis Grubu tarafından açılmış bulunmaktadır. Siyasi partilerin temsil ettikleri halk kitlelerine yararlı olmak için bütün imkânlara başvurdukları bir gerçektir ve tabii karşılanmak gerekir. Ancak, tek tek vatandaşlarla toplumun yararlarını eşit ölçülerde gözetmek gereken arsa politikası ile ilgili meselelerde toplum yararını gözden uzak tutmak, işleri içinden çıkılmıyacak ölçüde güçleştirebilir. Siyasi partilerimizin, yeter derecede geniş bir görüşle tedvin edilmemiş hükümleri iptal yoluna sapacak yerde, aksi yönde bir tutumla bunların uygulanmalarını kolaylaştırmaları gerekir. Aksi halde, Anayasa Mahkemesi gibi gerçekten yararlı kuruluşların, dar görüşlü politik kaygular uğruna işgal edilmesi tehlikesi daima ortaya çıkabilir.

III. KARARIN GEREKÇESİ:

1 — Anayasa Mahkemesinin kararına göre, hamur yetkisi her ne kadar çok faydalı ise de, arsalardan yüzde yirmibeşin parasız alınmasını haklı gösterecek bir sebep ortada yoktur. Yol, meydan, otopark, yeşil saha gibi

amaçlara ayrılmak üzere bu şekilde arsa temininde, «bir nevi istisnaî, dolaylı bir kamulaştırma» bahis konusudur. Tasarruf, mahiyeti itibariyle kamulaştırma olduğu halde, arsa sahiplerine tazminat verilmemesi Anayasa ya aykırıdır.

2 — Hamur kuralının Anayasaya aykırılığı, Anayasanın 38 inci maddesine dayanılarak kararlaştırılmıştır. Bu maddeye göre, «Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları... kamulaştırmaya yetkilidir.» Mahkeme, aslında türü kendine özge (sui generis) olan hamur kuralını, bir bilim kitabındaki «istisnaî istimlak» terimini benimsemek ve kendisini zorlamak suretiyle «kamulaştırma» saymıştır. Aslında, burada bir kamulaştırma bahis konusu değildir.

Kaldı ki, bu tasarruf, her ne gerekçeyle olursa olsun, kamulaştırma sayıldığı takdirde bile, Anayasadaki kamulaştırma hükmünün, mülkiyet anlayışındaki çağdaş gelişmeler karşısında, lâfzî ile değil, daha geniş bir şekilde yorumlanması mümkün idi. Çünkü, karara muhalif kalan bir üyenin açıklamasında da belirtildiği gibi, «belediye, hamur sonucunda eksik arsa dağıtmakla, kendi adına tapuya tescil edilmiş bir taşınmaz mal kazanmış olmamaktadır... Bu fazlalıklar yine vatandaşların yararlanması için kamusal hizmetlere ayrılmaktadır.» (5). Mesele, maddeyi uygulayacak olanların onu iyi kullanmalarındadır.

Hamurun, ilk olarak 6785 sayılı İmar Kanunumuza girmiş olmadığına yukarıda değinmiştik. Gerçekten, Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde de belirtildiği gibi, bugünkü Anayasamızın kamulaştırma maddesi, günün ihtiyaç ve gerçeklerine cevap verebilecek modern bir görüşle hazırlanmış değildir. Maddenin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında bazı uzak görüşlü üyelerin yapmış oldukları teklifler dikkate alınmamış ve madde bugünkü şekliyle kabul edilmiştir (6). Ancak, hatırlamak gerekir ki 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunundaki hamur maddesi, bu kanunun yürürlükte kaldığı 24 yıl, 1924 Anayasasının bugünkünden hiç de daha geniş ve ileri görüşlü olmayan kamulaştırma maddesi altında işlemiş ve uygulanagelmiştir. Memleketin içinde bulunduğu çok elverişsiz politik şartlara

rağmen, 1957 de çıkmış olan İmar Kanunundan hamur maddesini söküp çıkarmak bahis konusu olmamıştır. Aksine, eski kanunda % 15 oranında olmasına imkân verilen kayıpların oranı % 25 e çıkarılmıştır.

Burada dokunulabilecek noktalardan biri de, kararın gerekçesinde, Federal Almanya Anayasası ve İmar Kanunu ile yapılan karşılaştırmadır. Denilmektedir ki, Alman Anayasasındaki kamulaştırma ile ilgili hüküm, imar mevzuatına hamur kuralının konmasını engelleyecek nitelikte değildir. Her ne kadar, Alman Anayasasındaki kamulaştırma hükmü, toplum yararı, tazminatın kanunla tesbit edilmesi ve mahkemeye başvurma gibi esasları açıkça ihtiva ettiği için, bizim Anayasamıza kıyasla ileri ise de, böyle bir iddia, hamuru kamulaştırma saymak gibi isabetli olmayan bir görüş benimsendiği takdirde bir anlam taşıyabilir.

O halde burada, hamurun, kamulaştırma değil de, ne olduğunu tesbite çalışmak gerekir. Kamu tüzel kişilerinin; arsa mülkiyeti konusunu, toplum yararı ile kişisel mülkiyet haklarını bağdaştıracak şekilde bir çözüme ulaştırmakta bazı yetkilere sahip oldukları kabul edilmektedir. Bu yetkiler, daha belirli bir deyimle anlatmak gerekirse, kamu tüzel kişilerine arsa sahibi olma ve arsalardan yararlanmayı; toplum yararı amaçlarıyla düzenleme, sınırlandırma ve kontrol etme imkânını sağlamaktadırlar. Bunlardan en önemlileri, «âmmе emlakının» artırılmasını sağlayan kamulaştırma (eminent domain) yetkisi, diğeri özel arsa mülkiyetini zoning ve parselciliğin düzenlenmesi yolu ile sınırlandıran plânlama ve zabıta yetkisi (police power) ve son olarak arsalarda toplum yararına kullanılmasına, ya da kamunun imar ve plânlama tasarrufları sonucunda artan arsa değerlerini belli ölçülerde kamuya mal etmeye de imkân veren vergileme (tax power) yetkisidir (7).

Buraya kadar yapılmış olan açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, hamur kuralını kamulaştırma yetkisi açısından görmek isabetli bir yaklaşımdır. Aksine burada, arsalarda tevhit ve ifraz yolu ile dağıtılması demek olan hamurun, bir şehrin modernleştirilmesi, güzelleştirilmesi ve taşınmaz malların inşaatı elverişli parseller haline getirilmesi amacıyla hizmet ettiğini hâirda tutmak gerekir.

Bu haliyle arsalardan faydalanmanın düzenlenmesi ve sınırlandırılması bahis konusudur. Öte yandan hamur sebebiyle, sahiplerine yeniden dağıtılan arsalarda değerleri, imar plânının gereği gibi uygulanmasına imkân sağlandığı için artmakta ve bu tasarruf sebebiyle, o civardaki bütün arsalar üzerinden âdeta bir değer dalgası (loating value) geçtiği için, büyük ölçüde yükselmektedir (8). O halde, hamur kuralının uygulanmadığı farzedildiği takdirde, sırf imar plânının kamulaştırma ve sair vasıtalarla uygulanması sonucunda, kamu, bazı gerçek kişilere, arsalarda üzerinden bir takım menfaat artımları sağlıyor demektir. Binaenaleyh, hamurun uygulanması halinde de, kamu hizmetlerine ayrılan arsalarda maliklere geri verilen arsa değerlerindeki yükselişlere karşılık sayılması, hakkaniyete ve mantığa da uygun düşmektedir. Nitekim, kısmî kamulaştırmada, bu nevi değer artışlarının, kamulaştırma bedelinden düşüleceği İstimlak Kanunu tarafından öngörülmüştür. Ayrıca değerlendirme resmi diye bir resmin varlığı da bilinmektedir. Demek oluyor ki, arsalardan faydalanmanın sınırlandırılması ve düzenlenmesi yetkisi yanında, kamunun vergileme yetkisi de hamuru haklı çıkaran ve onu kamulaştırma ile karıştırmaktan uzaklaştıran sebepler arasındadır. Anayasa Mahkemesinin bahis konusu kararına katılmayan mahkeme üyelerinin de bu görüşü benimsedikleri ve hamuru, «aynî bir resim» olarak vasıflandırdıklarını görmekteyiz (9). Sonuç olarak, hamurun, bir istimlak tasarrufu teşkil ettiği, fakat kamunun bunu, bir yandan düzenleme yetkisine (police power), öte yandan da vergilendirme yetkisine (tax power) dayanarak uyguladığı sonucuna varmanın daha isabetli olacağı kanaatine varıyoruz.

IV. SONUÇ :

İmar Kanununun 42 nci maddesinin ilk fıkrası, Anayasanın kamulaştırma ile ilgili 38 inci maddesine aykırı bulunarak Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. İkinci İmar Kongresinde de bahis konusu edildiği gibi, bir çok ülkelerde bu ve buna benzer metodlar uygulanmaktadır. Belediye «kendi hizmet ve insiyatifi ile değerlendirdiği gayrimenkullerin artan bu değerlerinden bir kısmını, yine o gayrimenkulün âmmе hizmetleri için aynen veya nakden almak zorundadır» (10). Anayasa-

mızın adı geçen maddesi mülkiyet kavramının yeni gelişmelerine uygun bir ileri görüşle tedvin edilmemiş olmakla beraber, hamur kuralının kamulaştırma şeklinde mütalâa edilmesinde isabet yoktur. Belediye, hemşehirlilerin esenliğini ve daha iyi yaşamalarını sağlayacak imar plânlarını uygulamak için arsa mülkiyetine kanunla gösterilen ölçülerde ve şartlarda müdahale edebilir. Günümüzün mülkiyet anlayışı buna imkân verecek derecede ileri bir nitelik kazanmıştır. Öte yandan, kamu tüzel kişileri, kendi tasarrufları sonucunda, özel mülkiyette bulunan arsalarda değerlerinde meydana gelen artışları, aynı, ya da nakdi vergiler şeklinde topluma maletmek yetkisine sahiptirler. İşte hamur kuralını haklı çıkaran ve onu kamulaştırmadan ayırdeden sebepler bunlardır. Kamu hizmetleri için özel arsalardan belli miktarların, karşılığında bir tazminat ödenmeden alınması, hamurun temelini ve özünü teşkil etmektedir. Bu hükmün iptal edilmesinin, belediyelerin şehircilik çalışmalarını geniş ölçüde baltalamış olacağına şüphe yoktur. Anayasa Mahkemesi üyelerinden birinin deyişi ile, «bu maddenin Anayasaya aykırılığını kabul etmek demek, yurdumuzda imar hareketlerini taşınmaz malın sınırında durdurmak demektir.»

(1) GERAY, C., Şehir Plânlamasının Başlıca Tatbik Vasıtaları, S. 125

(2) AKAR, Saib Özen (Çev.), Federal Almanya İmar Kanunu, İmar ve İskân Bakanlığı, 1963, S. 29-45.

(3) ABRAMS, Charles (ed.), Urban Land Problems and Policies, Housing and Town and Country Planning Bulletin No. 7, S. 38-39.

(4) ERKÜN, S. Ş., İmar Hukuku Prensipleri, 1960, S. 137-142.

(5) Resmî Gazete, 14 Ocak 1964, No. 11606

(6) YAVUZ, F., Şehircilik, S. 146

(7) HAAR, Charles, Land Use Planning, S. 409-556, 685-688 ve HAAR, Charles and RODWIN, Lloyd, «Urban land policies : U. S.», Urban Land Problems and Policies ed. by Charles ABRAMS, S. 127-132.

(8) YAVUZ, F., «Arsa Meselesi ve İmar», III. İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları, S. 33.

(9) Resmî Gazete, 14 Ocak 1964.

(10) ERSOY, İlhan, İmar Mevzuatında Değiştirilmesi Düşünülen Hususlar, İmar ve İskân Bakanlığı, 1962, S. 11.

Ne Diyorlar

Müşterek Dil ve Kültür Eğitiminde bir Tecrübe

David A. GARWOOD

Robert College yüzüncü yıl dönümünde, öğrencilerine modern Türkiye'nin kompleks geçmişine dayanan hümanistic kurslar vermektedir.

İstanbul'daki Robert College hemen hemen 100 yıl evvel Osmanlı İmparatorluğu içinde tamamen bağımsız ve daha çok misyoner bir kolej olarak faaliyete geçmiştir. İlk elli yıl devamınca talebeleri genellikle İmparatorluğun azınlıklarından (Ermeni, Bulgar, Yunan, Yahudi) ve İstanbul'da bulunan Avrupalı kolonilerden meydana gelmişti. İngilizce ve Protestan kültürü bu, çeşitli mahalli kültürleri bir birlik havası içinde toplayan faktörlerdi. Yirminci asır boyunca gittikçe daha fazla Müslüman Türkler koleje gelmeye başladılar ve Atatürk Cumhuriyetinin canlandırdığı Türk dili ve Türk kültürü talebe düşüncesinin ve psikolojisinin esası haline geldi. 1930 sınırlarında Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı koleji düzenliyen ve müfredatını millî Türk usulüne uygun hale getiren reformları kabul etti. Bu değişikliklerle Türk dili kolejde İngilizceden daha çok kullanılmaya başladı. Maamafih derslerin yarısından fazlası gene İngilizce olmaya devam etti.

II. Dünya Harbinden sonra üçüncü bir değişiklik, bu sefer kolejin içinden mezunlarından, mütevelli heyetinden ve hepsinin üzerinde Başkan Duncan S. Ballantine'den (1955-60) gelen fikirlerle yapıldı. 1863 den Cumhuriyetin kuruluşuna kadar olduğu gibi kapitülasyonların kötü bir meyvası halinde olan biçimsiz, protestan bir «Amerikan» müessesesi, veya Amerikan eğitim usulüyle Türk Hükümetinin tahditleri arasında zor bir uyuma yerine bu sefer gerçek bir Türk - Amerikan işbirliği öngörülmüştü. Bu işbirliği, soğuk harbte en büyük teselliye teşkil eden faktörlerden biri olarak iki millet arasında gelişen, ahenkli ve son derece dikkate şayan sonuçlar veren münasebetleri aksettirecekti.

Uygulanan çeşitli tedbirler arasında - Türklerin mütevelli heyetine seçimesi, Türk eğitim sistemindeki yeni ve yüksek şekillerin münakaşası, öğrencilerin coğrafi ve sosyal geçmişlerinin genişletilmesi, müfredatın yeniden gözden geçirilmesi - en ilgi çekici hususlardan biri burada izah edilecek olan Humanities Department projesidir.

Entellektüel tarihte «Batı» medeniyetinden aldığı malzemeyi «Doğu» dan, İslâm ve Türk geleneklerinden aldığı malzeme ile karıştıracak müşterek dilli bir kur proje-

si Robert College'de 1955 - 1956 yılları arasında yüksek tahsil plânları yapılırken ortaya çıktı. Bu kavram iki hususun mütalâasından doğmuştur.

Bunların biri, çağdaş Türkiye'de değerleri ve belli davranışları meydana getiren geleneksel otoritelerin ve kriterlerin geniş ölçüde ortadan kaldırılması ve bunları «Batılı» («modern») eşleriyle ikame teşebbüslerinin bölük pörçük, sathi ve tek taraflı olmasıdır. Bunun sonunda entellektüel, kültürel ve ahlâki bir çıkmaz meydana gelmiştir. Çünkü Türkiye'nin Doğu'dan ve İslâm geçmişinden gelen değerleri kaybolmuş veya bozulmuş, batı geleneğinin birçok değerleri beğenilmemiş veya ihmal edilmiş, geri kalanları da zoriukla yarı yarıya benimsenebilmiş ve bozulmuşlardır.

Biz humanities eğitiminin bu çıkmazın çözümlmesine yardımcı olacağına da inanıyoruz.

İkinci olarak Robert College'deki tecrübeler göstermiştir ki, Türkçe ve İngilizce olarak okutulan dersler arasındaki ilgi kurulamamaktadır. Özellikle Türkçe çalıştıktan sonra İngilizce ile meşgul olan öğrencilerin vazih olmadıklarını ve tersinin de doğru olduğunu gördük. Ayrıca çağdaş Türkiye'nin geçmişini şekillendiren Türk, İslâm ve Doğu kaynaklarıyla Türkiye'nin uy-

gulamak istediği Batı geleneği açısından sathi bir mukayeseden ileri gitmenin mümkün olmadığını da müşahade ettik.

Derslerin en ileri gayesi her iki geleneği de çok iyi bilen liderler ve her iki gelenekte de kendilerini rahatsız hissetmiyen muakkipler yaratmaktır. Bu, hazır bir değer sistemini «satma» çabası değil, öğrencilerin bu iki geleneğin entellektüel tarihlerindeki önemli periyod ve konulara ait bilgileri aldıklarını, bugün Türkiye'de ortaya çıkanlarla birlikte problemleri karşıladıklarını, okuduklarını tenkit kabiliyetlerini geliştirip, kendi fikirlerini açıkça ifade edebildiklerini görme gayretidir.

Bu plânın ilk münakaşaları sırasında dikkatli bir araştırmanın yapılması zarureti hissedildi. Böyle bir araştırmanın desteklenmesi için Rockefeller Foundation'a bir müracaat edildi ve 1956 Aralık ayında Foundation, College'e bu gaye ile bir yardım yaptı. Bu arada, Robert Collegeden ve American College for Girls'den bir grup İstanbul Üniversitesi profesörleriyle birlikte gayri resmî bir grup teşkil etmiş, 1957 kışı ve ilkbaharında devamlı toplantılar yapmışlardır. Bu toplantılardaki konuşmalar üç nokta etrafında toplanmıştır.

a) Biri Mayıs'ta toplanıp metod meseleleriyle (malzemenin teşkilâtlandırılması, verilecek derslerin idaresi ve şekli ve diğer eğitimsel mülâhazalar) meşgul olacak; biri de Eylül'de toplanarak muhteva ile, özellikle Doğu - Batı kültürleri arasındaki münasebetlere ışık tutacak malzemelerle ve geçmiş ve halihazır Türkiye'nin durumu ile ilgilenecek iki konferansın plânlanması.

b) Derslerin uygulanma prensipleri, genel eğitim ve teşkilâtlanma. Bu konuda üç fikir ileri sürülmüştü. Birincisi, ilk yıl Doğu medeniyetinin geçmişi hakkında dersler okutulması, ikinci yıl Batı medeniyetinin geçmişi hakkında dersler okutulması, üçüncü yıl ikisi arasında mukayeselerin, sentezlerin yapılması ve aralarındaki münasebetlerin belirtilmesidir. İkincisi Doğu-

BANKA VE TİCARET HUKUKU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN SON YAYINLARI

PROF. Dr. SAMİ OKAY: Deniz Ticareti Hukukuna İlişkin Yargıtay Kararları. İst. 1963, S. XIII+896 (60,— TL.)

PROF. Dr. OSMAN F. BERKİ — HİLMİ ERGÜNEY: Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilâfı ile ilgili Yargıtay Kararlarının Tahlil ve İzahları. Ank. 1963, s. 178 (17.50 TL.)

PROF. Dr. YAŞAR KARAYALÇIN : Borçlar - Ticaret ve Banka Hukuku Bibliyografyası - 1961. Ank. 1963, S. XII+46 (8,— TL.)

HİKMET KÜNEY: Banka Tekniği. Ank. 1963, S. XII + 440 (25,— TL.)

PROF. Dr. YAŞAR KARAYALÇIN : Ticaret Hukuku Dersleri, Cilt II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri). 3. Baskı, Ank. 1963, s. XV + 331 (27.50 TL.)

Ankara'da: Z. Mumcu, Berkalp, Aytemiz;

İstanbul'da: Anıl, Cihan, Elif;

İzmir'de : Kültür

Kitabevlerinden ve Enstitü'den (Erdem Sok. No. 1, Ankara, Cebeci) temin edilir. (Forum - 218)

da ve Batıda müsterek olan problemlere ait meselâ fert ve devlet, insanın ilâhiyatla olan münasebetleri, mistisizm v.s. gibi meseleleri okutmaktır. Üçüncüsü, Doğu ve Batı tarihinden seçilmiş önemli periyodların kronolojik sırayla, kültürel münasebetlere de önem verilerek okutulmasıdır.

c) Doğu geleneği için, Columbia Üniversitesinin batı geleneğine dair bastırıldığına (*Introduction to Contemporary Civilization in the West*, 2 vols., 1945) mütenazır bir antolojinin hazırlıkları. Böyle bir kitabın esas olduğu, Arapça ve Farsça malzemenin İngilizceye tercüme edilmesi gerektiği, gerekli yerlerde eski, Türkçe kaynakların modern Türkçeye tercüme edilmesi veya anlamaya yardım edecek işlerin yapılması kabul edilmiştir.

Bu arada Amerikan ve İngiliz üniversite otoriteleriyle ve UNESCO ile geniş bir temas halindeydik. Bunun sonucu olarak şimdi *umanities* derslerinde ileri sürülen genel eğitim konusunda bir çok malzeme (müfredat programı v.s.) elde edilmiş ve Doğu ve Batı kültürleri arasındaki münasebetleri içine alan yayınlara ait bir de bibliyografya için başlangıç yapılmıştı.

Mayıs ayında plânlandığı üzere ilk toplantı Robert College'de yapıldı. Çalışma grubuna ilâveten Harvard'dan Profesör Robert Wolff ve Myron Gilmore ve (sonradan Beyrut'taki Ford Foundation'a giden) Dr. Howard Reed dâvetli üye olarak ve (sonradan Ankara USIS'e giden) Dr. Robert Kerwin misafir olarak bulunuyorlardı. Toplantıda şu konular konuşuldu :

a) Öğrencilere fikir ve değerleri aşılama, davranışlarına yön verme meselesi. Genellikle bunun kaçınılmaz olduğu, fakat açık ve gayeli olmaktan ziyade zımnî ve vasıtalı olduğu ve ders programının Türk ve Amerikalılar tarafından hazırlanarak propaganda tehlikesinin önleneceği.

b) *Humanistic*, edebî bir anlayışla mı yoksa daha müessesevî ve tarihî bir görüşle mi hareket edileceği. Sonunda birincinin ilk zamanlarda ikincinin ise daha modern zamanlarda esas olacağı kabul edildi.

c) Genişlik ve derinlik meselesi. Böyle geniş bir sahayı kapsıyan konuda öğrencinin eleştirici ve analitik anlayışı nasıl geliştirilir. Dikkatle ayarlanmış bir ortam devamlılık ve perspektiften yapılacak fedakârlıkla, sathî anlamayı teşvik etmek arasında devam ettirilebilir. Bunun bir sonucu gerek orijinal kaynaklara gerekse ikinci derecedeki malzemeye ihtiyaç duyulmasıdır.

d) Malzemeyi organize etmek meselesi. Her ne kadar türlü yeni ve orijinal metodlar söz konusu edildi ise de derslere devam edecek öğrencilerin geçmişleri, konferansı, az veya çok basmakalıp kronolojik bir plânın tatbiki ve derslerin tarih, entelektüel ve kültürel meselelerde temel hâdiselerin kültürü verilmesi konusunda karar almaya sevk etmiştir. («Bilginin ikamesi yoktur», bu konudaki münakaşaların esas noktasıydı.) Profesör Wolff plân konusundaki en iyi çözüm yolunu buldu. İlk yıl onsekizinci asır Batı ve Doğu geleneklerinin medeniyetlerinin ana vechelerini kapsayacak ana meseleler, ikinci yılda modern

(Arkası gelecek sayıda)

Kültür ve Sanat

VANDALLIK, VURDUMDUYMAZLIK VE VATANSIZLIK ÜZERİNE : II

Mehmet Metin NİGAR

(Geçen sayıdan devam)

Eski yapıtlar yasasından sonra Osman Hamdi Bey bir de müze iç yönetmeliği düzenlemiş, ve İstanbul Arkeoloji Müzesi, zamanında, Avrupa müzeleri ayarında bir kuruluş haine gelmişti. Osman Hamdi Bey'in ölümünden sonra birbirini kovuşturan savaşlar sonucu koca İmparatorluk göçmüş, Türk ulusu nerdeyse yer yüzünden silinmişti. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı destanı ve özgür bir Türk yurdu kurmak için inanılmaz çabalarını biliyoruz. Cumhuriyetle birlikte, Kurtuluş Savaşı kadar çetin bir Uygurluk Savaşı başladı. Fakat bu konuda, bir zamanların Osman Hamdi Bey'i gibi, Atatürk tek başına savaşmak zorunda kahıyordu. Atatürk'ün çabalarına, özellikle tarih, arkeoloji ve müzecilik alanlarındaki yorucu ve yıpratıcı çalışmalarına, etrafını saran ve Atatürk'ün yanında pek kof ve cılız kalan kişiler (İnönü'yü ve birkaç gerçek aydını bu yarıdan tenzih ederim) şüpheli ve sinik bir gözle bakıyorlardı. Atatürk'ün bu çabaları onlar için sadece bir kapristen ibaretti. Bu yüzden, Cumhuriyet döneminde eski yapıt ve anıtların korunması bakımından önemli sayabileceğimiz bir ilerleme kaydedilememiştir. Bin dokuz yüz otuz dört yılında bir garip yasa çıkmıştır. Adı «Müze ve Rasathané Teşkilâtı Kanunu» dur. Müze ve rasathaneleri aynı başlık altında ele alan bu (haydi gülünç demiyelim) acaip yasa kadro ve maaşları sözde tesbit eder.

türkiyede eski yapıtlar, müzecilik ve osman hamdi bey

(5). Son yarım yüzyıl içinde, özellikle Cumhuriyet döneminde sayıları 44 ü bulan müzeler ve 12 yi bulan depolar için günün ihtiyaçlarını karşılayacak bir yönetmelik hâlâ çıkarılamamıştır. Teşkilât Kanunu müzeleri rasathanelerle aynı kategoride sınıflandırmaktadır. Ya modern bir eski yapıtlar yasası?

Yukarıda kısaca değindiğimiz eski yapıtlar yasası, belirttiğimiz üzere, antikacıyı sadece ruhsat almağa yönetir. Herhangi bir denetleme örgütü olmadığından antikacının hareketleri izlenmez. Ruhsatı alan antikacı (hoş bunların çoğunun ruhsatı da yoktur ya) müzelik parçaları satmaktan çekinmez. Pek önemli parçaları ne olur, ne olmaz diye evinde saklar. Büyük paralar karşılığı yabancılara satar. Öte yandan yurdun dört bir köşesinde başıboş bir definecilik furyası almış yürümüşdür. Gazetelerde hemen her gün eski yapıt kaçakçılığı ile ilgili haberler çıkar. Kimse ilgilenmez. İlgili Bakanlığın ilgili dairesinde olay yerine gidecek ne bir araç, ne bir tahsisat vardır. Bakımsızlıktan yıkılan, ya da kişisel çıkarlar uğruna gizlice yıktırılan anıtları korumak, ve özel kişilere aitse, satın almak için özel bir fon yoktur. Değerli anıtların tescilli yapılmamıştır. Çünkü para işidir. Örgüt, eleman ve araç ister. Hiçbiri yoktur.

Beri yönden, yurdumuzda görevli dip-

İNGİLİZCE - TÜRKÇE HUKUK SÖZLÜĞÜ

MUSTAFA OVACIK

Ankara'da: Z. Mumcu, Berkalp, Aytemiz;
İstanbul'da: Anıl, Cihan, Elif;
İzmir'de: Kültür

Kitabevlerinden ve BANKA VE TİCARET HUKUKU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'nden (Erdem Sok. No. 1, Ankara - Cebeci) temin edilir.

Fiati (bez ciltli olarak): 60.— TL.

(Forum - 219)

lomat ve uzmanların bol parası vardır. Değerli sanat yapıtlarının yurtlarına aktarılması konusunda kendilerine ayrıca talimat verilmiştir, ya da telkinde bulunulmuştur. Yabancı arkeologların çoğu ahlâk kurallarına sadık kalabilmekte ise de, içlerinde soysuzları da çıkmakta, değerli sanat hazinelerinin yurt dışına kaçırılmasında büyük rol oynamaktadır. (Sırası gelince bunları da açıklamaya çalışacağız.) Yabancı arkeologlar, yüzyıldan beri yurdumuzu karış karış gezmiş özellikle klâsik çağ ve Bizans yapıtlarının hemen hemen noksansız bir envanterini çıkarmışlardır. Bizim arşiv dairelerindeki dosyaların yarısından çoğu boş, noksan ve yanlış.

Yurdumuzu gezen turistlerin çoğunluğu Türkiye'nin tarihsel ve arkeolojik hazinelerini bilir. Klâsik çağ uygarlık merkezlerini okul sıralarında bellemişlerdir. Türkiye'ye geliş sebebi bunları yerinde görmek içindir. Buralardan birşeyler götürmek her turistın başta gelen isteğidir. Hele

Mehmet SEYDA

Gelecek kaygısı, geçim kaygısı diye adlandırılan, ama bütünüyle hepimizde, yaşam sevincini, güzel ve ince şylere karşı düşkünlüğü yok edici bir «huzursuzluk» sıvrılıyor. O, bu batıcı ve kesici yönüyle insanı bir çok parçalara ayırır, her birini birine karşı yabancılaştırırken, dilsiz dostlarımızla (kitaplar) da aramızı açıyor. Günün kemirici yorgunluğu altında ezilirken, artık kimse, bir kitap başında sabahlıyamıyor. O kitabın sayfaları arasında kendini unutup gidemiyor. Ya da, bunu yapabilenler sayıca çok azalmış olmalıdır.

Kitabın en ilginç yerinde, günün en tatsız olayı, anısı belirli mi, ya da, ertesi günün iç sıkıcı uğraşmalarından biri anımsandı mı, kişinin, okuduklarıyla ilgisi birden kesiliveriyor. Soğuyor. Okuduğunu anlama çabası eriyip dağılıyor. Anladığınızı sanıyorsunuz. Ama kendinizi zorlayarak aynı satırları bir kez daha okuduğunuz vakit, hiç de anlamamış olduğunuzu kavırıyorsunuz.. Bu parçalanıp dağılıp, bu dikkatsizlik, kişide kendi kendine karşı bir güven-sizlik doğuruyor.

Heride «bir şey olacak» sanısı, yaşama gölge düşüren koşulların günün birinde değişeceğine değin beslenen umutlar da olmasa, insan, karamsarlığın derin çukuruna kolayca yuvarlanabilir. Geleceğe umutla bakmak için ortada bir sürü neden var. Orta yollu bir geçim çizgisi tutturmuş kişi, hangi düzen gelirse gelsin, bu durumunda uzun boylu bir değişiklik olmayacağını bildikçe, onun iyimserliğinde acınacak bir dar görüşlülük her zaman bulunabilir.

Şu kara kışın ortasında, yakacak odunu kömürü olmıyanları, yiyecek ekmeği bulunmıyanları tasarlamak ve uzaktan uzağa düşünmek, hikâye ve romanda bunları yazmak, belki artık ilkokul çağındaki çocukların bile yapmıyacakları bir şey, kabak tadı vermiş bir şeydir. Ama bundan daha ger-

böyle sahipsiz bir eski yapıtlar sergisi onların arayıp da bulamadığı bir nimettir. Ceplerindeki para oranında eski yapıta sahip olabilirler.

Ama bizim sorumlu yönetici bu eski çağ ören yerlerinin ne yerini, ne adını bilir. Bilmek ihtiyacını da duymaz. Çünkü sanat ve kültür eğitimi görmemiştir. Sanat ve kültür bakımından kelimenin bütün anlamıyla ilkel kalmıştır. Onun bildiği ve itibar ettiği nesne oy ve iskemledir. Bu kısır müktesebatla, tabiidir ki, eski yapıtlarla ilgilenmeği bir fantazi olarak görür. Arkeolojiye «Atatürk'ün kaprisi» gözüyle bakar. Gazetelerde çıkan kaçakçılık haberleri ile ilgilenmeği gereksiz bulur.

Ve bütün bunların sonucu, Türkiye bugün en değerli eski çağ sanat yapıtlarının bir Anglo-Sakson deyimiyle bir şarkıya satın alınabileceği tek ve yegâne ülkedir.

(5) Aynı Yapıt, ss. 12-16.

kitaplar arasında

çek, daha acı bir durum da yok ki.. Çok rahat, kaloriferli bir apartmana taşındık. Aylık kazancımız bizi geçindirmeğe, haftada bir sinemaya bir tiyatroya gitmemize yetiyor. Evimize radyo girdi, televizyon girdi, buzdolabı girdi. Ve en son, en dipte kalan eve girmedikçe tedirginliğimiz bitmedi. Bittiğini sandığımız anda, derinden derine, kendimizin de bitip tükendiğini anlıyoruz. O zaman, bütün rahat içip yiyenler, bütün rahat konuşup söyleyenler, bizi şaşkınlığa, paniğe sürüklüyor. Çıldırıcı bir dünya bu!

Fakat, huzursuzluğun gövdesi sadece maddesel nedenlerle sınırlı değil. Bunun ötesinde, ya da içinde, komşunun bir anlayışsızlığı, bir dostun vurdumduymazlığı,

bir eleştirmenin taraf tutması, rasgele bir haksızlık kökleşiyor. En sonundaysa, her şeyin gelip geçiciliği, sınırlılığı, ölümlülüğü... Yok, yalnız çıldırıcı değil, dayanılmaz bir dünya bu!

Stefan Zweig, NIETZSCHE üstüne yazdığı kitapta (1) şöyle diyor : «Hölderlin, Kleist ve Nietzsche... Her üçü, korkunç bir biinç ayaklanması içinde, duyguların ölümlü bir sarhoşluğu içinde, çıldırarak, ya da intihar ederek, vaktinden önce, sona ererler. Zamana bağlı kalmadıkları, kuşakları tarafından anlaşılmadıkları halde, bir yıldız gibi, göz kamaştırıcı bir ışık çizgisiyle, kişisel gecelerine sapırlar. Kendi yollarıyla amaçlarını kendileri de bilmezler. Çünkü onlar yalnız sonsuzluktan gelir ve sonsuzluğa giderler. Varlıklarının bu birden düşüş ve yükselişlerinde, gerçek dünyaya, belki de sürünmezler. İnsanlık dışı bir şeydir onlarda etken olan. Kudretlerinin üzerinde bir kudret ki, kendilerini büsbütün bunun tuzağına düşmüş sayarlar. Kendi istemlerine boyun eğmezler. Bunu onlar kendi «ben» lerinin o pek az uyanık dakikalarında korkuyla görürler. Tam tersine, onlar yüksek bir gücün démoniaque bir gücün tutsağıdır.

Démon, bizde, ekşime maddesini, kaynayan, acı veren, gerginleştiren mayayı biçimleştirir. Bir maya ki, aslında sessizlik içindeki maddeyi tehlikelere, ölçsüzlüğe, kendinden geçmeğe, kendini yok etmeğe zorlar. İnsanların çoğunda, ortalama insanında, ruhun bu değer biçilmez - tehlikeli bölümü emilir ve kemirilir. Yalnız çok belirli saniyelerde, ergenlik bunalımlarında, sevi ya da döllenne döllendirme basıncıyla iç evrenin kabarıp taşıdığı anlarda, bu kendi kalıbandan sıyrılıp, bu içten taşış, bu kendinden vazgeçiş durumu, sezış içinde, bayağı burjuva varlığını da davranışa geçirir.

Yoksa, ölçülü insanlar, içlerinden gelen bu kabarmayı, bu «Faust» basıncını boğarlar. Aktöre klorformuyla onu uyutururlar. Gündelik işlerle onu sağırlaştırırlar, düzen ve dizgi ile onu bastırırlar. Burjuva

Sür'at, Kolaylık ve Emniyetin Sembolü Olan

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

Her türlü Banka Muameleleriniz için emrinizdedir.

YAŞADIKÇA HER YIL GELİR
LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR

ve

ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ, İLE
TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

Türkiye'de ikramiye isabet ihtimali en fazla olan Banka

SİZ DE ORADA BİR HESAP AÇTIRINIZ

VADELİ HER 50 ve VADESİZ HER 100 LİRAYA BİR
KUR'A NUMARASI VERİLİR.

(Forum - 220)

insan, yalnız dünyaya değil, kendi öz benliğinde de, karmakarışıklığın öteden beri düşmanı olmuştur.

Yüksek insanda, ama özellikle üretim - yaratım gücüyle bezenmiş verimli insanda, huzursuzluk, günlük işin bir yetersizliği durumunda, yaratıcı bir güçle etkenleşir gider. O, onda, «kendine acı çektiren o yüksek kalbi» (Dostoyevski), kendini aşarak evrene özlemle bakan o sorup soruşturucu düşünüyü yaratır.»

Nietzsche ise şöyle der : «Ben yaşamayı bilmiyenleri severim. Yeter ki bahaneler onlar olsun. Çünkü onlar karşı yakaya geçenlerdir.»

Sonra şunu : Ben bir filozofa, kendisi ne kerteye değin bir örnek olabilirse, ancak o değin önem veririm.»

Böyle bir mantıksal söz, mantık dışı bir başka sözle kucaklaşır : «Varlığın en büyük tadını derlemek demek : Tehlikeli yaşamaktır.»

Okuyalım : «Davranışta aşırılık, davranışta coşku, büyüklüğün belirtisi değildir. Her kim ki, kendisinin olmıyan tavırlar takınma gereksinmesini görür; o bir sahtecedir.»

Bilincin şimşek gibi çakan ışığında bir söz : «Eğer sen uzun süre bir uçurumun içine bakarsan, uçurum da senin içine bakar.»

Büyük denizler aşan bir vapurla Amerika'ya varıp da Amerika'yı yeni bulmanın sevincini mi tadıyorum? Hayır, okumakta çok geciktığım bir yapıtın izlenimlerini, kim olursa olsun, ille birisiyle paylaşma tutkusuna düşmüşüm. Bunun peşindeyim ve kitaptaki yolculuk uzun sürdü. Bu çılğın, kaçık, yaygın, büyük felsefeciyi yakalamak kolay değil. Okurken hem onu, hem de yazarı Zweig'i birlikte düşünmek, birlikte götürmek gerekiyordu. Mutluluk mu? O belki de, yalnız, kafanın bir sorunu anladığı, ya da anlayabildiğini sandığı kısa sürelerde kendini gösteren, sezdirenen bir şey. Kitabın son iki tümcesi ise, uyarıcı bir tokmak, ya da bayıltıp kendinden geçirici bir tokmak gibi indi tepeme : «Çünkü biz, her zaman, pek acılı - gergin yaratılışlarda duygunun derinliğine erebiliriz. Ve ancak ölçüsüzlerde, insanlık, en son ölçüsünü tanır.»

Zaten Kleist, tek başına o, beni kendimden geçirmeğe yetmişti. (2). Gerçeği daha iyi tanımak ve izlemek, bunu sanata uygulamak bakımından, yararlı bir düşünüşle, Nietzsche'nin gölgesine sokulmanın da çarpışı yönünü belirtmek istedim.

(1) NIETZSCHE, yazar : Stefan Zweig. Kanaat Kitabevi, 1940.

(2) BİR AÇIDAN, Deneme ve Derlemeler, Ataç Kitabevi, sayfa 22, «Ölüme Çağrı» adlı yazı.

son bir yılın yayın hayatına başlarken

Arslan KAYNARDAĞ

Bindokuzyüztümüşüç'üde yurdumuzda yayınlanan kitaplar bir önceki yıla oranla yüzde yirmibeş artış gösterdi. Oyle anlaşılıyor ki, yıl sonunda Derleme Müdürlüğü'nün derlediği kitapların sayısı çoktan 6000 e varmıştır. Daha önceki yıllardaki artışlar bu derecenin çok uzağında kalmışlardır. Böylece gerçekten sevinilecek bir durum karşısında bulunuyoruz demektir. Bundan çıkaracağımız ilk sonuç; Türkiye'de okuyanların okumak isteyenlerin gittikçe çoğaldığıdır. Fakat bizce bu artışın başlıca nedeni yeni Anayasamızın sağladığı özgürlük ve güvendir. Özellikle ekonomi ve sosyal bilimler ve hattâ tarih konusunda yeni önemli incelemeler, çeviriler, değişik sosyal ve felsefi görüşleri savunan kitaplar anayasaya aykırı yasalara rağmen anayasanın sağladığı olumlu şartlar içinde basılabilmişlerdir. Yeni anayasanın ve 1960 dan bu yana kendilerinin kabul ettiren yeni düşüncelerin yayınlardaki nicelik kadar niteliği de meydana getirdiği muhakkaktır.

Bu girişten sonra çeşitli kurumların ve editörlerin değişik konularda yayınladıkları kitapların geçen bir yıla ne getirdiğini belirtmeye çalışacağım. Bindokuzyüztümüşüç'ün Atatürk yılı ilân edilmesi bu konudaki kitapların çoğalmasında etkili (1). Önce ortalığı derme çatma küçük eserler, bilinenleri tekrarlayan kitaplar, gereksiz bir takım ikinci baskılar sardı. Tarih Kurumu, Devrim Tarihi Enstitüsü ve Üniversiteler kendilerinden bekleneni veremediler. Önemli kitaplar daha çok kasım sonuna doğru çıkmaya başladı. Özellikle şu dört kitabın adı vermeliyiz: Sabahattin Selek'in **Millî Mücadele I, Anadolu İhtilâli**; Şevket Süreyya Aydemir'in **Tek Adam**'ı; Muzaffer Gökman'ın **Atatürk ve Devrimleri Bibliyografyası**; Hikmet Bayur'un **Atatürk Hayatı ve Eseri**. Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü ile Türk Dil Kurumu'nun Atatürk konusunda başarılı yayınlar yaptıklarını hemen söylemeliyiz. **Büyük Nutuk**'un bugünkü dile çevrilip Dil Kurumu'nca yayınlanması başlıbaşına bir olay sayılmalıdır. Atatürk konusunda 1964 yılında da bir çok kitap yayınlanacağı anlaşılmaktadır. İsmail Arar'ın hazırladığı **İsmet İnönü'nün Kalemle Atatürk**, Sadi Borak'ın hazırladığı **Atatürk Krinolojisi**, bir bankanın hazırladığı **Atatürk Albümü**, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin yayınlacağı **Atatürk ve Türk Dili** gibi eserleri şimdiden haber verebiliriz.

Felsefe konusundaki eserler büyük artış gösterdi. İlerde günümüzün düşünce tarihini inceleyecek kültür tarihçisi 1963 yılındaki felsefe ve sosyal doktrinler konusundaki kitaplarla din ve ahlak kitaplarının şaşılacak şekilde ve benzer oranlarda artmasını ilgi çekici bulacaktır. Bu yılın önemle anılması gereken kitapları arasında **Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı** başta gelmektedir.

1963 ün Türk Tarih Kurumu için verimli bir çalışma yılı olduğunu inkâr et-

memeliyiz. Kurum'un yayınladığı **Osmanlı Tarihleri** serisi, Prof. Enver Ziya Karal'ın kaleme aldığı **Sekizinci Cilt Osmanlı Tarihi** ile tamamlandı. Tahsin Öz'ün **İstanbul Camileri I** adlı eseriyle Kurum şimdiye kadarki başarılarına bir yesinini ekledi. Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İlahiyat Fakültesi önemli eserler yayınladılar. İstanbul Üniversitesi'nin, başta Edebiyat ve İktisat Fakültelerinin yayınları olmak üzere çıkardığı kitap ve dergiler yılın kültür hayatına yeni düşünceler ve bilgiler getirdiler. Millî Eğitim Bakanlığı klâsiklerin yayınına küçümsenmeyecek bir hız verdi. **İslâm Ansiklopedisi**'nin ve 91 inci fasikülde olmasına rağmen d harfinde bulunan **Türk Ansiklopedisi**'nin yayınlanması işi düzene girdi. Bu düzenin bozulmamasını, **Türk Ansiklopedisi**'nin en kısa zamanda tamamlanması için çareler bulunmasını dileriz. **Hayat** dergisinin çıkardığı **Hayat Ansiklopedisi** altıncı cildini de çıkararak tamamlandı.

Ankara Caddesindeki Remzi Kitabevi iyi bir hamle yaparak Kültür Yayınlarını hızlandırdı. İnkılâp Kitabevi birçok kitap yayınladı amma kitap güzelliği ve baskı niteliği bakımından çok amma çok kötü örnekler vermekten çekinmedi. İyi bir bibliyografyacı ve titiz bir yazar olan Türker Acaroğlu'nun kitabında çirkinliklerin âdeta rekorunu kırdı. Varlık Yayınevi bir yenilik olarak polis romanları serisine başladı, fakat yazık ki, kitaplarında baskı tekniği ve titizliği bakımından çok gerilerde kalmakta bir çeşit inat gösterdi. Refet Zaimler Yayınevi Ömer Seyfettin gibi değerli bir yazarımızın kitaplarını çirkin bir şekilde bastı. Bu kitapları resimledi amma, resimlerinde zevksizliğin en dayanılmaz örneklerini verdi. Oysa biz Ankara Caddesindeki bu çok tecrübeli editörlerimizin az bir çaba ile çok daha iyi sonuçlar elde edeceklerini hâlâ ümit ediyoruz. Ataç Yayınevi batının değerli kitaplarını dilimize kazandırırken Behçet Necatigil'in **Yazdönemi** ile Hasan Hüseyin Korkmazgil'in **Kavel'ini**, Samim Kocagöz ile Atilla İlhan'ın romanlarını yayınladı. Güven Yayınevi Yaşar Kemal'in **Yer Demir, Gök Bakır** adlı romanını güzel bir şekilde bastı. De Yayınevi yayından vazgeçmiş gibi gözükürken yıl sonunda yayınladığı **Yıllık** ve yaptığı reklâmlarla 1964 ün belki de en önemli yayınevi olabileceğini gösterdi. Çan yayınları bu yıl geçen yılki kadar yayın yapmadı. Şimdi ondan programındaki önemli çevirileri arkaya çıkarmasını bekliyoruz. İzlem Yayınevi özellikle, yayınladığı oyunlarla dikkati çekti. Elif Yayınevi felsefe ve sinema konusundaki kitaplarıyla ilgi uyandırdı. Yayınladığı kitapların güzel olması için özel bir çaba gösterdi. Yayınevleri, Üniversite ve kurumların dışında da dikkati çeken olaylar oldu. Sevim Erdem **Modern Sanat** adlı kitabıyla kitapçılığımıza çok yeni bir hava, zevkli bir örnek getirdi. Bu kitabın renkli kapağının Avrupa baskıla-

rını geride bırakan güzelliği öğülmeğe değer. Yıl sonuna çok az kala yeni bir yayınevi ile karşılaşacağız : Oluş Yayınevi. Bir basımevinin desteği ile yayınlarına başlayan bu yayınevi şimdiye kadar çıkardığı üç kitapla ilerde kendisinden gerçekten iyi şeyler bekleyebileceğimizi gösterdi.

Kütüphanecilikle ilgili yayınlarda memnurluk verici bir gelişme oldu. **Milli Kütüphane Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu'nun** ikinci ve ilâveli baskısının yapıldığını haber almak bizi pek sevindirdi. Şimdi Milli Kütüphane **Arap Harfli Kitaplar Kataloğu'nun** ikinci baskısının da gecikmeden yayınlanmasını bekliyoruz.

Bindokuzyüztüzdört yıllık yayın hayatının yukarıda genel çizgileriyle vermeye çalıştığım 1963 ün yayın hayatından daha verimli olacağını, olumlu eserlerin daha çok çıkacağını ümit etmekteyiz.

(1) 1963 yılında Atatürk konusunda 70 den çok kitap çıkmıştır.

bibliyografya

Derleyen :S. N. ÖZERDİM

Türk Tarih Kurumu Yayınları :

Türk İnkılabı Tarihi. 1. cilt - 1. kısım. Yazan : Prof. Yusuf Hikmet Bayur. 2. basım. Ankara 1963. XVI+493 s. metin dışında renkli beş harita. 50 lira. (Bu yeni basımda gerekli ilâveler yapılmış, ilk basımında bir kitap olan bu cilt yeni basımı ile büyüterek iki kitap olmuştur. Bu ilk cildin ilk bölümü 1878-1908 yılları arasını kapsamaktadır.)

Tezakir. Cevdet Paşa'nın eseri. Yayımlayan : Ord. Prof. Cavid Baysun. Ankara 1963 21-39. XXVI+273 s. 30 lira. (Bu eser dördüncü ciltte tamamlanacaktır.)

Bellekten. Ekim 1963. 108. sayı. 555-749 s. resimli. 30 lira. (Bu sayı, Atatürk'ün anısına adanmıştır. İçinde Atatürk'le ilgili incelemeler yer almıştır.)

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Kütüphanecilik Elkitabları :

5. Toplu Kataloğlar. Örgütlenmeleri ve Çalışmaları. L. Brummel'den çeviren : Behire Abacıoğlu. Ankara 1963. 100 s. 6 lira.

6. Çocuk Kütüphaneleri. Lionel McColvin'den çevirenler : Abdülkadir Salgır - Behire Balkan. Ankara 1963. 96 s. metin dışında 9 s. fotoğraf. 6 lira.

4. Halk Kütüphaneleri Yayma Faaliyeti. Lionel McColvin'den çeviren : Berrin U. Yurdadoğ. Ankara 1963. 132 s. metin dışında 12 s. resim. 6 lira.

Kültür Ansiklopedisi. 1. cilt. 1. fasikül. (Ab). Yazanlar : Turhan Erker - Hakkı Bigeç - Galip Erker. Ankara 1964 İstiklâl Matbaacılık Koll. Şti. Konya Sokağı, Yeni Han. 32 s. resimli. 100 kuruş.

Denemeler - Eleştiriler. Orhan Burian'ın yazıları. İstanbul 1964 Çan Yayınları. 184 s. 4 lira. (1953 te ölmüş olan Prof. Orhan Burian'ın Yücel ve Yeni Ufuklar dergilerinde çıkmış deneme ve eleştiri yazıları.)

Devletçilik ve Türkiye'deki Tatbikatından Sümerbank. Yazan : Doç. Dr. Ekrem Özelmas. Ankara 1964 Sümerbank Yayınları. 136 s. 5 lira. (Bölümler: Devletçiliğin esasları - Türkiye'de devletçilik tatbikatından Sümerbank.)

Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi. Yazan : Doç. Dr. Zeynep Korkmaz. Ankara 1963 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi yayınları. VIII 85 S. 9 lira. (1. Türkçenin VIII. - XX. yüzyıllar arasındaki durumu. 2. Atatürk ve dil devrimi, Dil devrimi, Dili özleştirme ve ayarlama devirleri, Dil felsefesi. 3. Dil devriminin Atatürk'ten sonraki devresi. Bibliyografya.)

Resim Bilgisi. Yazan : Nurullah Berk. İstanbul 1964 Varlık Yayınevi. 160 s. - 32 s. resim. 5 lira. «Faydalı Kitaplar».

Ömer Seyfettin. Yazan : Hikmet Dizdaroğlu. Ankara 1964 Türk Dil Kurumu 64 s. 2 lira. «Tanıtma Yayınları.»

Roman - Röportaj :

Roman. Yazan: Falih Rıfkı Atay. 3. basım. İstanbul 1964 Varlık Yayınevi. 160 s. 4 lira.

Köy :

Bir Avuç Toprak İçin. Notlar. Yazan : İbrahim Kuyumcu. Ankara 1963 Dost Yayınevi. 127 s. resimler : Adnan Turani. 3 lira. (2. basım)

Şiir :

Kanlı Kıbrıs. Bir Şahlanışın Destanı. Öz-

REKLAM
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No.
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85
Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail
İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın: 9/5 A. 586) — 221

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş GÜnlük Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl: 10 — Cilt: XVI — 100 Kuruş
İdarehane: Yenışehir, Büyük Han
No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND, Cemal AYGEM,

Ali BOZER, Fikret EKİNCİ, Yaşar

KARAYALÇIN, Ruşen KELEŞ, Os-

man OKYAR, Cahit TALAS,

Şevki VANLI

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA.

ker Yaşın'ın Kıbrıs çestanı. İstanbul
1964 Varlık Yayınevi. 63 s. 2 lira.

Gölgeleri Kullanmak. Ahmet Oktay'ın şiir-
leri. Ankara 1963 Dost Yayınevi. 90
s. 250 kuruş.

Hikâye :

Hücredeki Adam. Samet Ağaçlı'nun dört
hikâyesi. İstanbul 1964 Ağaoğlu Ya-
yınevi. 144 s. 5 lira. (Bir önsözle.)

Çeviri :

Othello. Shakespeare'den çeviren : Ülkü
Tamer. İstanbul 1964 Varlık Yayın-
evi. 92 s. 2 lira.

Büyük, Bilim ve Din. Bronislaw Malinowski-
den çeviren : Ender Gürol. İstanbul
1964 Varlık Yayınevi. 64 s. 2 lira.

Kafkas Tebeşir Dairesi. Bertolt Brecht'in
oyunu. Çeviren : Adalet Ağaoğlu.
Ankara 1963 Dost Yayınevi. 128 s.
3 lira.

İzlanda Balıkçısı. Pierre Loti'den çeviren :
Samih Tiryakioğlu. 2. basım. İstan-
bul 1964 Varlık Yayınevi. 205 s. 4
lira.

Asrın Kadını. Mihaly Földi'nin romanı. Çe-
viren : F. Zahir Törümküney. Anka-
ra 1963 Akba Kitabevi. 486 s. Ciltli.
15 lira. (İkinci basım.)

Üç Silâhsörler. Alexandre Dumas'ın roma-
nı. Çeviren : Gönül Suveren. Ankara
1963 Akba Kitabevi. 1. cilt : D'Ar-
tagnan. 379 s. ciltli, 12,5 lira. 2. cilt:
Milady. 448 s. ciltli, 12,5 lira.)

Ölüme Doğru. Agatha Christi'den çeviren :
Gülmen Öztrak. İstanbul 1964 Var-
lık Yayınevi. 181 s. 3 lira.

Ormançılık :

Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü
Teknik Haberler Bülteni. 8. sayı.
Aralık 1963. 198 s. (Aktüalite - Kon-
feranslar ve Raporlar - Projeler -
Etütler - Mali ve Hukukî Bahisler -
Tarihî Vesikalar - Bibliyografya,
Yayınlar.)

Çocuk :

Ömer Seyfettin'den And, Falaka, Kaşığı,
İlk Anı, Topuz, Kütük, Pembe İnceli
Kaftan, Diyet, Forsa. Hazırhyan :
Satı Erişen. Ankara 1963 Ankara
Neşriyat. 79 s. resimli. 3 lira. (Hikâ-
yeler çocuklar için işlenmiştir.)

Heidi. Johanna Spyri'den çeviren : Nazife
Müren, 2. basım. İstanbul 1964 Var-
lık Yayınevi. 112 s. resimli. 2 lira.
«Büyük Çocuk Kitapları».

TÜRKİYE
İSTİRBALINIZIN
EMNİYETİ

TÜSTAV